

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

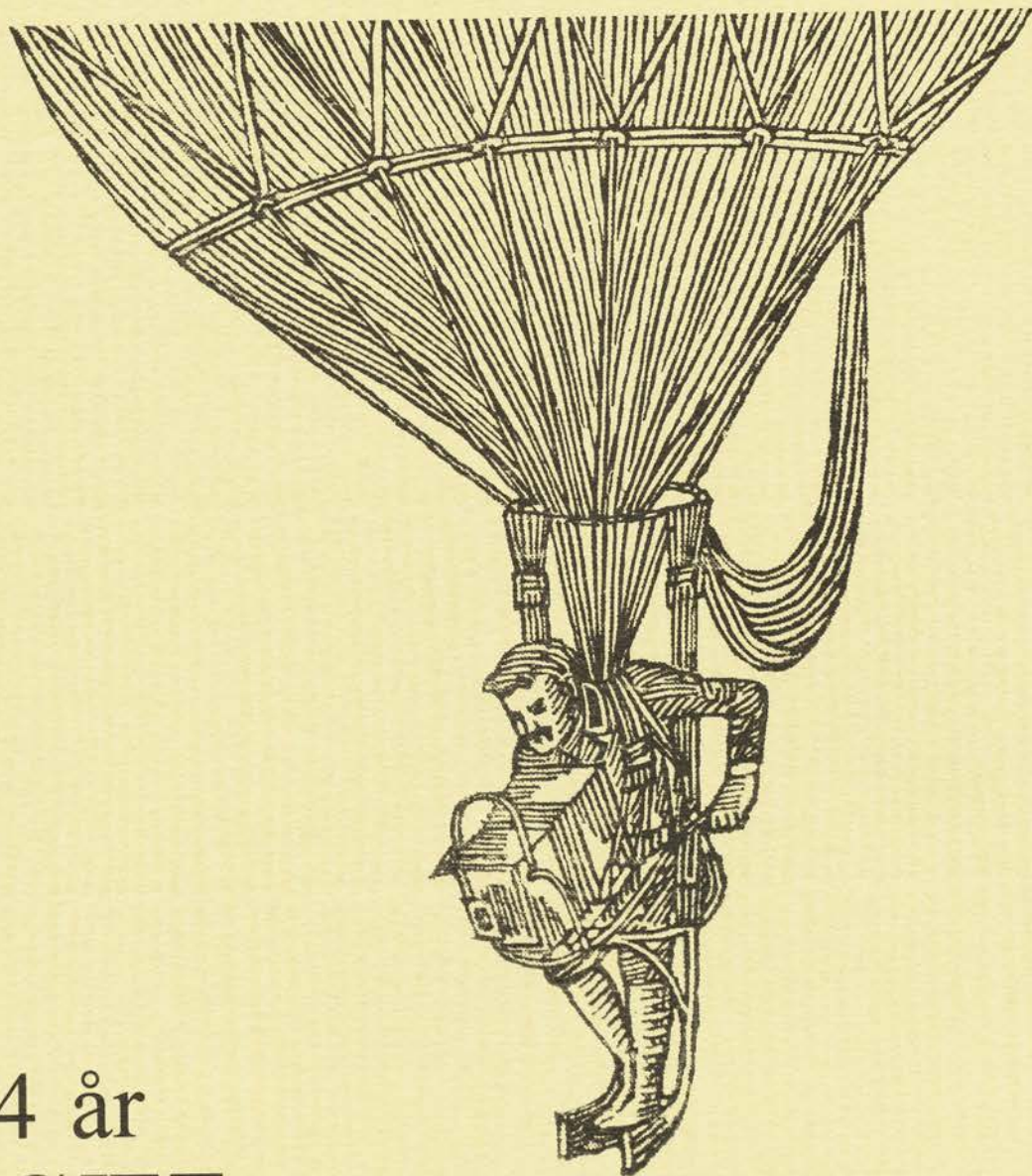
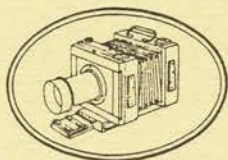
Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OBJEKTIV

Nr. 72

April 1996

84 år
i ØJET

Pressefotografi i Danmark
1912-1996

Dansk Fotohistorisk Selskab

- "La vær' og stå der og glo.-
Fik du billedet af eksplosionen?"
Tegning: Otto Frederiksen.

Forside: Verdens første luftbårne pressefoto dateret 1889. Træsnit.

INDHOLD

- 2   Dresden - den tyske kameraindustri højborg
     3. del.
     Lars Schönberg-Hemme
- 12   84 år i øjet
     - pressefotografi i Danmark 1912-1996.
     1. del.
     Mogens von Haven
- 22   Hvem skød det første pressefoto?
     Axel Bolvig
- 26   Grønlands avis bragte pressefoto i 1890.
     Ove Bak
- 28   Boganmeldelser & udstillinger

     Landsmøde & generalforsamling
     Anvisningssalgsslisten 1996
- 33   Århus Fotografiske Amatørklub 100 år
     Flemming Berendt
     Formand Jørgen Stubtorft
- Samlerdillen:
- 51   Mit liv med Leica
     2. del.
     Ole Schelde
- 58   Dit & Dat
     Mødereferat
     Anvisningssalgsslisten

Computerudskrift: *Niels-Ove Rolighed*

Redaktion: *Flemming Berendt*

GOECKER
PROF-SERVICE
35821100
Tilgang: 13A • 2200 København N
Postbox 606 • Fax 35 82 52 00

Dresden

Den tyske kameraindustriens højborg

Tiden op til 1.verdenskrig bliver af mange betragtet som en lykkelig og uskyldig tid præget af økonomisk vækst og sans for skønhed. Det er ungdomstilens periode - den kitschagtige sammenblanding af alle stilarter til en ny stil som ingen kan tage fejl af.

Denne måde at beskrive tiden på er romantiserende og forløjet. Men tiden efter 1.verdenskrig står alligevel som en grell modsætning: økonomisk krise som ingen ende vil tage, massearbejdsløshed, og regulær nød. Under sådanne forhold er det vanskeligt at producere og sælge fotografiapparater.

3.Del

Lars Schönberg-Hemme

Perioden 1909-26

Efter århundredskiftet er konkurrencen på verdensmarkedet blevet hård. Den helt nye superstat Tyskland, som omfatter store dele af fordums tiders tyske kejserrige, har i løbet af et par årtier slået sig op til at være verdens absolut førende fremstiller af fotografiske apparater og optik. Det er en ny situation. I fotografiens første 40 år ligger tyngdepunktet i de to lande der har æren af at have opfundet fotografiet, Frankrig og England. Disse to stater er begge højtudviklede industrilande som har alle forudsætninger for at udvikle og videreudvikle den fotografiske teknik og for at omsætte resultaterne til moderne industriproduktion.

Omvendt er Tyskland en parvenu på det tekniske og industrielle område. Firkantet sagt har tyskerne frem til Tysklands samling i 1870 været et område hvor håndværket har stået stærkt siden middelalderen og hvor kunst og kultur har nået

usædvanlige højder. På det industrielle område er tyskerne meget senere ude end især englænderne. Men forudsætningerne er tilstede: enorme resurser af jern og kul forefindes i et bælte tværs over Tyskland fra Galizien (i det nuværende Ukraine og Polen) over Schlesien (Polen), Sachsen, og Thüringen til Ruhrområdet tæt ved grænsen til Frankrig og Benelux.

Sachsen ligger midt i dette bælte. Man kan spørge sig selv: Hvorfor kommer den tyske fotoindustri til at ligge netop her?

Længere østpå er Tyskland helt anderledes. Galizien er et multinationalt område præget af landbrug og tysk godsejermentalitet. Desuden hører det til Østrig som ikke kommer med i det nye Tyskland. Noget lignende gælder Østschlesien, selv om dele af det kommer med ved samlingen.

Det er først når vi kommer til Vestschlesien, Sachsen, og Thüringen at den rette sammensætning af gammel tysk håndværkerkultur kombineret med et veludviklet undervisningssystem inklusive en række velrenommerede højere læreanstalter at den rette kombination er til stede for at udvikle en industri på et højt teknisk plan.

Det er helt givet Tysklands samling der giver stødet til at der pludselig sker en hel masse meget hurtigt. Tysklands naturlige centrum, som tidligere har ligget omkring den tyske kulturs højborg i Prag, Wien, og München, bliver nu forrykket til den nye forbundshovedstad Berlin i Preußen.

Nu er det naturligvis ikke sådan at tysk fotoindustri kun udvikles i Dresden, slet ikke. En lang række berømte tyske optiske virksomheder ligger andre steder, især i Bayern og Sydvesttyskland, foruden også Berlin. Tænk bare på navne som Voigtländer, Steinheil, Leitz, Zeiss, og Goerz. Kamerafremstilling på højt industrielt plan finder sted over hele det nye Tyskland. Nogle af de væsentlige steder er Frankfurt a.M., Stuttgart, München, Braunschweig, Hamburg, og Berlin.

Efter århundredskiftet ligger Tysklands (og verdens) største kamerafabrik i Dresden, og den er endda kun én af flere store fabrikker. Men konkurrencen er utrolig hård. Kodakfabrikkerne i USA er ved at æde sig ind på markedet og de tyske fabrikker kappes ind-byrdes. Gammeldags kamerasnedkeri er på dette tidspunkt helt ved at forsvinde. Målet er det store amatørpublikum, både det købedygtige og det mindre købedygtige. Sortimentet skal ud over de teknisk avancerede kameraer omfatte billige varer som virkelig kan fotografere, med andre ord massefabrikerede industriprodukter.

Det forsøger de to største dresdnervirksomheder, Hüttig og Wünsche, at leve op til. Og det går ikke godt. I 1909 må begge fabrikker indstille sig på at ophøre som selvstændige firmaer. Men det er ikke tilstrækkeligt for to kamerafabrikker med dårlig økonomi at fusionere. Og uheldigvis for dem lykkes det ikke at overtale direktøren for den 3. store fabrik i byen, Heinrich Ernemann, til at gå med i sammenslutningen.

Heinrich Ernemann AG

Photo-Kino-Werk/Optische Anstalt

Dresden

Heinrich Ernemanns sunde sans for økonomi siger ham at en fusion af de førende kamerafabrikker i Dresden er en god idé og at den på længere sigt vil gavne såvel hans egen virksomhed, som beskæftigelsen i Dresden, og bruttonationalproduktet for hele delstaten Sachsen. Teoretisk vil det på den måde være muligt at fremstille endnu mere avancerede kameraer, fordi der vil kunne afsættes større resurser til forskning og eksperimentering.

Men hans hjerte siger nej. Han undslår sig med den begrundelse at han ikke vil acceptere en fælles kurs for de tre firmaers aktier, når hans firmas aktier reelt er mere værd end de andres.

I stedet sætter han alle sejl til for at vise at hans "lille" virksomhed er konkurrencedygtig og at den også teknisk er førende på en række områder. Hans trang til uafhængighed er stor. F.ex. undgår han fra 1909 og frem så vidt muligt at benytte objektiver fra Carl Zeiss. Inden for bedre optik er Zeiss ellers på dette tidspunkt markedsstyrende og totalt dominerende. Desuden ligger det bekvemt tæt på Dresden i nabodelstaten Thüringen. I stedet indleder han et samarbejde med Optische Anstalt C.P.Goerz i Berlin. Men derudover har han som den eneste af kamerafabrikkerne udviklet eget optisk værksted (siden 1907) med stadigt stigende produktion af enkle objektiver og af projektiionsoptik. Alle øvrige dele af Ernemanns apparater har allerede siden halvfemserne været fremstillet af firmaet selv.

Alene Ernemanns filmfremvisere til biografbrug er nok til at give virksomheden en varig plads i historien. Lige før udbruddet af 1.verdenskrig står Ernemanns fremviser i 80% af Parises biografer. Imperator er en kæmpesucces, som aldrig vil høre op. Selv om produktionen hele tiden øges, kommer der så mange nye biografer til hvert år at efterspørgslen ikke kan dækkes. I 1921 leveres Imperator nr. 10.000 fra fabrikken.

Ejendommeligt nok indleder Heinrich Ernemann, eller rettere hans søn Alexander der står for kino-produktionen, et samarbejde med Krupp i Essen. I 1920 oprettes et fælles selskab »Krupp-Ernemann Kinoapparate GmbH« med hjemsted i

Dresden. Krupp leverer alle støbte metaldele, mens Ernemann står for udvikling og produktion. Der er tale om en afvigelse fra selvforsynings- og uafhængighedspolitikken. Men for Heinrich Ernemann betyder det meget at kunne indlede et jævnbyrdigt samarbejde med Krupp, faktisk mere end alle de handelsråds- og æresdokortitler der regner ned over ham i disse år. Som 18-årig naver på valsen har han 50 år tidligere haft kontorjob i kæmpevirksomhedens forbrugsforening for de ansatte.

Trods den hårde konkurrence klarer Ernemann sig glimrende igennem hele perioden for dette afsnit 1909-26. Ved udbruddet af 1. verdenskrig er den mere velkonsolideret end nogensinde. Produktionen er stadigt stigende og det samme gælder antallet af beskæftigede (ca. 1100 i 1914). I en periode bliver en del af produktionen forlagt til Görlitz i Sydøstsachsen, men så igen samlet i stamhuset i Dresden. Exporten er helt oppe på 70%.

På det sociale område hører Ernemann til de bedre tyske firmaer. I 1910 oprettes en virksomheds-sygekasse og et par år senere en tantiemeordning efter anciennitetsprincippet.

1. verdenskrig bliver ingen katastrofe for firmaet. Ganske vist må man sige farvel til størstedelen af exporten og til en stor del af de mandlige med-

arbejdere. I stedet oplæres og ansættes et stort antal kvinder og militæret bliver den helt store kunde. Særlig vigtig i den forbindelse bliver den nyudviklede slowmotionoptager med en optagelseshastighed på 300 billeder i sekundet. Den er konstrueret af dr. Hans Lehmann. En anden stor artikel bliver flykameraer. Desuden bliver den tendens der er i tiden til stadig mindre kameraer fremskyndet. Der bliver fremstillet en masse små klapkameraer og introduceret nyskabelser som »Liliput« og »Mignon«.

Selv om krigen ikke bliver en katastrofe for Ernemann, betyder den et afbræk på den stejlt stigende udviklingskurve der har karakteriseret firmaet hidtil. Netop som krigen bryder ud, står det over for sin hidtil største udvidelse. Der skal bygges en ny fabrik til 4000 ansatte over for den gamle. Det bliver der ikke noget af.

Desuden bliver krigen alligevel en katastrofe for Ernemann som for alle andre tyske virksomheder, men det bliver først for alvor føleligt efter krigen, især når vi når frem til året 1923.

Lige efter krigen udvides Ernemannfabrikken væsentligt - ikke ved nybygning som oprindeligt planlagt, men ved leje af hærens artilleriværksted og ammunitionsfabrik i den nordlige ende af byen. Her installeres kinoproduktionen og den optiske anstalt.

Ermanox-Refleks-kamera. Format: 4,5 x 6 cm med Ernostar 1:1,8, f=10,5 cm. Pris i Tyskland 750,- RM., 1929.

Ermanox-kamera. Format: 6,5 x 9 cm med Ernostar 1:1,8, f=12,5 cm. Pris i Tyskland 825,- RM., 1929.

Lidt syd for byen køber Heinrich Ernemann en tom fabrik i 1919 og begynder at fremstille plader og kort tid efter også omvendefilm til filmoptagere under varemærkerne »Eral« og »Era«. Kvaliteten er fuldt på højde med det bedste i tiden.

Den basale produktion er stadig kamerabygning, og som tidligere er Ernemann uhyre omkostningsbevidst på den måde at der kun fremstilles få varianter inden for de enkelte typer, så produktionen kan forenkles og rationaliseres. Til gengæld ofres der penge på udviklingsarbejde og på headhuntede specialister.

Ernemanns spejlreflexkameraer er en af hovedhjørnestenene i produktionen og efter krigen bliver de gjort mindre. »Miniature-Ernoflex« fra 1924 til formatet 4,5X6 med enkelt eller dobbelt udtræk er en virkelig fiks, sammenklappelig sag med lysstærkt objektiv »Ernon 1:3,5«.

Et andet speciale fra 1911 og frem er spejlreflexstereokameraet i formatet 4,5X10,7 (= 2 billeder i 4,5X4,5). Udgaven fra 1925 »Stereo-Ernoflex« har ligesom »Ernoflex« lysstærkt Ernon-objektiv af egen tilvirkning.

Som miniatureformat vælger Ernemann i 1925 18x24 mm på perforeret kinofilm. Det er rettet mod det ikke alt for købedygtige amatørpublikum. Kameraet er udformet som et meget enkelt

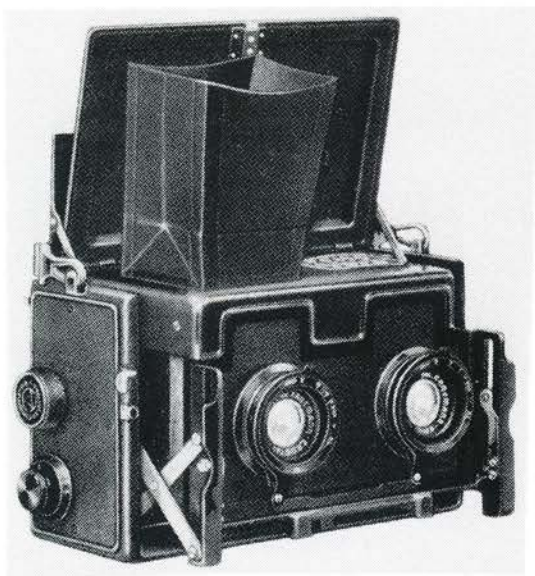
kasseapparat og sælges i en samlet pakke der også omfatter fremkaldelses- og forstørrelsesudstyr foruden et fikst lille lysbilledapparat til filmstrimler. Lysbilledapparatet er et af de absolut tidligste småbilledprojektorer, et år tidligere end Leitzes tilsvarende.

Af speciel interesse for os danskere er det at Ernemann fra 1919 fremstiller danskeren J.P.Hansens vekselmagasinkamera »Norka« på licens.

Det berømteste af alle Ernemann-produkter er kameraet »Ermanox«. Det sendes på markedet i 1924 og hedder i begyndelsen »Er-Nox«. Formatet er 4,5X6 cm. Det helt særlige ved det er objektivet »Ernostar 1:2« og fra 1925 »Ernostar 1:1,8«, et kæmpeobjektiv på et kamera af meget beskeden størrelse. Konstruktionen skyldes *Ludwig Bertele*. Ham lægger vi mærke til. Han har nu lavet verdens lysstærkeste objektiv i serieproduktion på verdens første rigtige reportagekamera. Det er nok til at blive berømt på. Og så skal han endda gå hen og overgå sig selv flere gange, når vi kommer ind i næste årti.

Ermanox er et søgerkamera, men fremstilles fra 1926 også i en spejlreflexudgave.

Mange kendte fotografer har benyttet Ermanox-kameraet. Mest kendt er Felix H.Man, Alfred Eisenstaedt, og Erich Salomon. Den sidste regnes for det politiske reportagefotos skaber. (Alle tre

Stereo-Ernofleks-kamera. Format 4,5 x 10,7 cm med Zeiss Tessar 1:3,5, $f=7,5$ cm.

Stereo-Simpleks Ernofleks-kamera. Format 4,5 x 10,7 cm med Ernone 1:3,5, $f=7,5$ cm. Pris i Tyskland 325,- RM., 1929.

Ludwig Bertele
(1900-1985)

er senere blevet Leicafotografer. Man kan godt betragte Ermanox som indvarslingen på Leica/-Contaxæraen i trediverne, fyrrerne, og halvtreds-erne).

I 1923 realiseres planerne fra lige før verdenskrigen om at bygge ny fabrik til 4000 ansatte lige over for det gamle »Stammhaus«. Det er ved den lejlighed det berømte hjørnetårn opføres. Det er - især efter 1955 - blevet symbol på Dresdens kameraindustri, men ikke for Ernemann. Firmaets varemærke er et portræthovede af en stiliseret græsk gudinde, »lysgudinden«, og fra 1920 tillige en specialdesignet tretakket stjerne i en cirkel. Det ligner nærmest et bilrat. En variant af det med tre cirkler er varemærke for Krupp-Ernemann.

Allerede i 1921 når Ernemann op på at beskæftige lige så mange som den store konkurrent Ica, nemlig 2.100. I 1923 3.500 mod Icas 1.900. Såvel beskæftigelsesmæssigt, som produktions- og udviklingsmæssigt og økonomisk er Ernemann førende. Men samtidig sætter verdenskrisen og den altødelæggende inflation ind.

Også den er Ernemann bedre i stand til at tackle end konkurrenterne. Derfor oprettes i 1925 en forening bestående af Ica, Contessa-Nettel, Go-

ertz, og Zeiss. Formålet er at kunne stå samlet over for Ernemann. Og dermed ser situationen pludselig meget vanskelig ud for det ellers så succesrige firma.

Ica Dresden

Carl Zeiss opretter i 1900 to små kamerafabriker under navnet *Palmos*, en i hjembyen Jena i Thüringen og en i Görlitz i Sachsen.

Baggrunden er at Zeiss begynder at føle sig trængt. Det er Tysklands førende optiske fabrik med 1100 medarbejdere med en produktion der omfatter stort set alt inden for glas, selv lysekroner. Men bærende for produktionen er dengang som nu måleinstrumenter, kikkerter - indbefattet enorme astronomiske teleskoper, og objektiver. Baggrunden for værkets succes ligger i dets banebrydende arbejde med udviklingen af optisk glas, som ikke kun bruges til egne produkter, men sælges til alle optiske virksomheder verden over.

På dette tidspunkt er firmaet i klemme. Manden

Minimum Palmos. Format 9 x 12 cm med Zeiss Tessar 1:4,5, f=150 mm. Rullefilmkassette, ca. 1903.

Ernst Abbe

Carl Zeiss

der har bygget det hele op både rent teknisk/videnskabeligt og organisatorisk, Ernst Abbe, er netop blevet indlagt på psykiatrisk afdeling. Han bliver ikke rask igen og dør i 1905, knapt 65 år gammel.

Samtidig kan firmaet konstatere at de stadigt ekspanderende kamerafabrikker rundt omkring i Tyskland og andre lande forsøger at gøre sig uafhængige af underleverandører. De begynder at opbygge egne optiske værksteder. Det gør de selv om Zeiss står med de bedste af alle produkter inden for branchen. Zeiss' to eneste seriøse konkurrenter inden for hele spektret af optiske produkter, Voigtländer & Sohn fra Braunschweig i Niedersachsen og C.P.Goertz i Berlin, er karakteriseret ved at de sideløbende har egen kameraproduktion.

Det er baggrunden for at den nye ledelse hos Zeiss opretter de to Palmosfabrikker.

Produktet der kommer ud af det er absolut førsteklasse: verdens første rullefilmkamera med spaltelukker. Det fremstilles i mange varianter og bliver et synonym for meget høj kvalitet. Problemet er bare at dermed bliver det også dyrt og vanskeligt at sælge til et stort publikum.

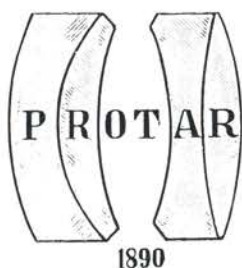
Derfor benytter Zeiss sig af situationen i 1909, hvor de to store kamerafabrikker i Dresden, Hüttig og Wünsche, er i krise og ikke kan blive enige med den tredje store fabrik, Ernemann, om en fusion. Zeiss træder til med kapital og en organisationsmodel.

Sammensluttet bliver:

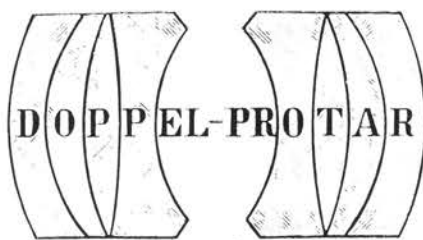
Richard Hüttig & Sohn, Dresden
Emil Wünsche, Reick ved Dresden
Dr.Rudolf Krügener, Frankfurt a.M.
Camerawerk Palmos, Jena

Palmos i Görlitz er på dette tidspunkt nedlagt. Zeiss sætter sig på 22,5% af aktiekapitalen; men sammenslutningen bliver et selvstændigt firma under navnet **Ica** (**I**nternationale **C**amerafabriken **A**G), hvor Zeiss har en stærkt styrende indflydelse, og hvor naturligvis alle kameraer forsynes med et objektiv fra Carl Zeiss.

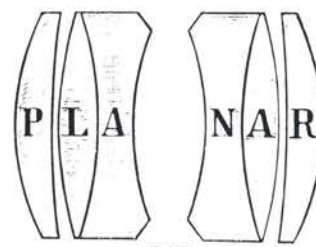
Firmaet får sæde i den tidligere Hüttig-fabrik, som er langt den største og i øvrigt ligger i samme gade som konkurrenten Ernemann. Den ellers helt moderne Wünsche-fabrik bliver midlertidigt nedlagt, Krügener's i Frankfurt og Palmos' i Jena varigt. Medarbejderstaben skæres med ét ubehageligt hug ned fra 1800 til 1000. Direktør bli-

1890

1895

1897

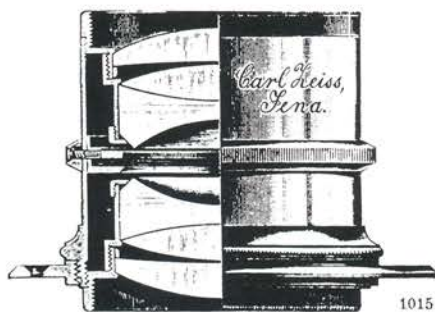

Krügener's Taschenbuch-kamera. Format 4 x 4 cm. 1:12 f:65 mm til 24 plader. Ca.1889-1892.

1902

Planar.

ver Guido Mengel fra Hüttig, men også de tidligere direktører fra de andre firmaer bliver tilknyttet direktionen.

Alle fire fabrikker bragte med sig et produktionsprogram og en ekspertise på forskellige felter. Dr. Krügener f.ex. på området magasinkameraer med smarte fjederindretninger i skiftemekanismen og toøjet spejlreflex. Som enbenet invalid har han foretaget et stort udviklingsarbejde inden for minikameraer til formatet 4x4 (lommebogskameraer) - et arbejde han udførte sammen med sin chefmekaniker Krücke (af alle navne).

Fra Hüttigs enorme program overtages spejlreflexsystemet og der fremstilles en række ikke særligt bemærkelsesværdige modeller i årene 1909-26. Men af den samlede kameraproduktion udgør de kun 2,5%.

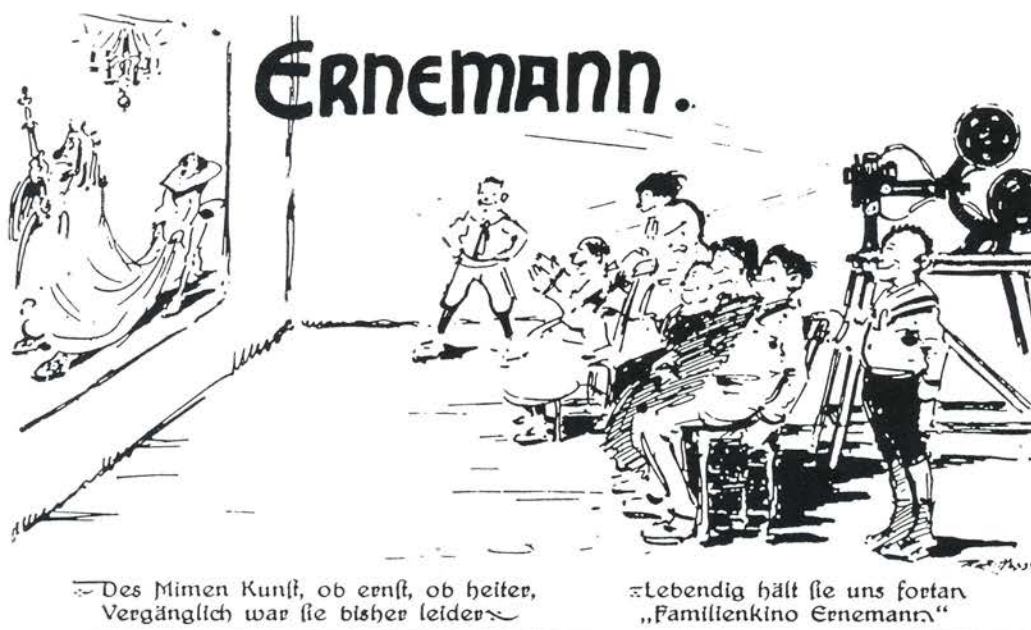
Hovedvægten lægges på massefabrikation af plade- og rullefilmskameraer, som fremstilles i mere end hundrede modeller, hvis man regner de mange udstyrsvarianter med mere end tusinde modeller og undermodeller. I virkeligheden er der tale om en kraftig reduktion i det modeludbud de oprindelige fabrikker har haft tilsammen. Men sammenlignet med Ernemanns program er der stadig tale om alt for mange nærtbeslægtede typer.

Det samlede salg det første år er stort - 90.000 kameraer. Der er tale om et populært program, som kan imødekomme enhver pengepung. Og hvis man vil betale lidt mere, kan man få sit ønskekamera udstyret med det fantastiske Tessarobjektiv fra Carl Zeiss.

»Tessar« er konstrueret i 1902 af lederen af Carl Zeiss' fotografiske afdeling, Paul Rudolph (1858-1935). Det ejendommelige er at Rudolph oprindelig ikke har megen tiltro til en udvikling af tripletkonstruktionen, selv om hans chef Ernst Abbe kraftigt opfordrer ham til det. I stedet lægger han først et større arbejde i at konstruere et førsteklasses gaussobjektiv, og det lykkes i 1897 med »Planar«, der er gået over i fotohistorien som et godt lysstærkt objektiv.

Tessar må betragtes som den største optiske succes i fotohistorien indtil nu. Næsten alle objektivfejl er elimineret. Det egner sig bedst til området 25-50° (fra normalbrændvidde til kort tele) og lysstyrken er ikke specielt stor, i begyndelsen kun 1:6,3, senere 1:3,5. Opløsningsevne og kontrast er i top, og selv om objektivet kan korrigeres specielt for nærområdet eller fjernområdet,

findes der intet andet objektiv der i sin almindelige standardudformning er så fejlfrit i nær- og fjernområdet på en gang.

For en reportagefotograf eller professionel portrætfotograf er Tessar ikke så interessant; men for amatøren, der per definition vil kunne alt med sit kamera, er dette objektiv simpelthen ideelt.

Tessarpatentet løber fra 1902 til 1922 og Carl Zeiss og Ica forstår at udnytte situationen. Reklamen får alt hvad den kan trække, »Ørneøjet« med mere. I det hele taget må man sige at Zeiss' objektiver er Icas største salgsaktiv. Det er dem der gør at det brede publikum føler at det får noget for pengene, når det køber et Ica-kamera.

Ica er meget opsat på at byde Ernemann konkurrence på alle områder. Derfor bygger det en produktion af filmoptagere og filmfremvisere op. Optageren »Kimano« fra 1923 med fjederoptrukken motor er et godt produkt der skaber opmærksomhed og holder sig i mange år på markedet. Men ellers må Ica finde sig i at stå i skyggen af Ernemann.

Når det derimod gælder lysbilledapparater, diaskoper, og epidiascoper går det glimrende.

Ica har fra starten en større produktion end noget andet europæisk firma og det beskæftiger trods de massive afskedigelser i startfasen også flere mennesker end nogen anden.

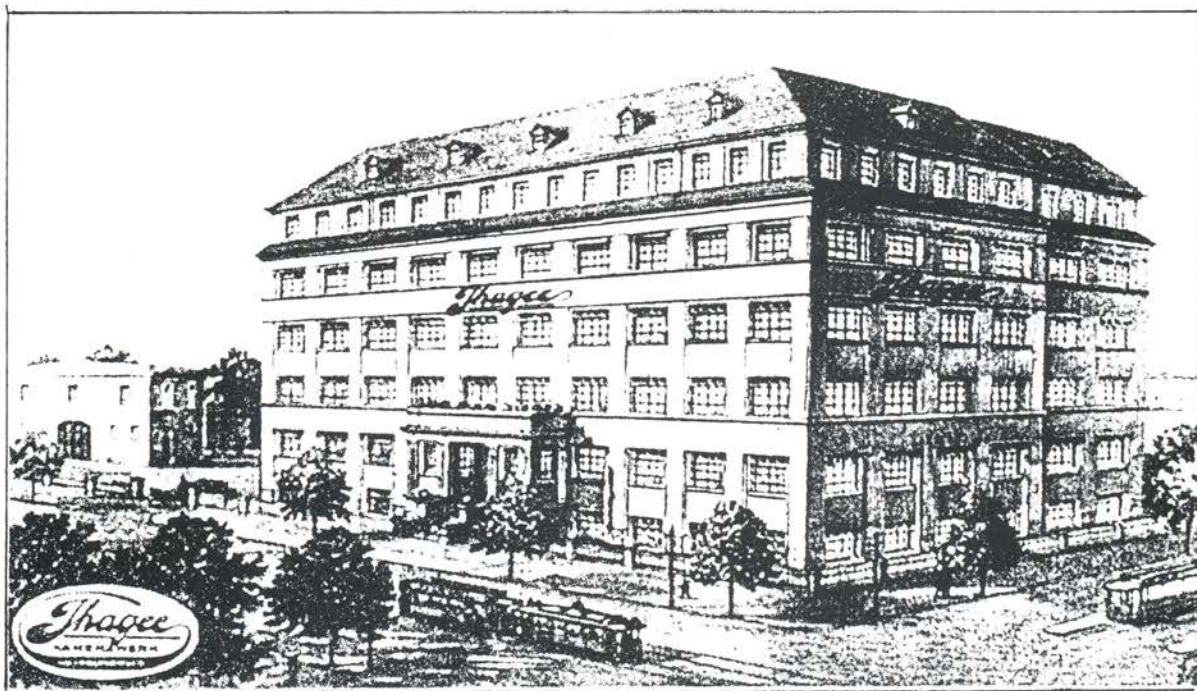
Krigen betyder for Ica et større afbræk end for Ernemann rent produktudviklingsmæssigt. Der sker simpelt hen ingen ting, heller ingen udfordringer fra militæret.

I 1920 når virksomheden sin største størrelse, 2200 medarbejdere, og derefter går det tilbage. Krisen slår hårdt, og der er hos Ica ikke den samme kampånd og korpsånd tilstede som hos Ernemann.

Alligevel er det en fremragende virksomhed og en kæmpevirksomhed. Skaberne føler at det ikke kan passe at det hele skal gå i opløsning på grund af en alvorlig krise der rammer alle tyske virksomheder. De finder at fejlen lige siden 1909 har været at det ikke er lykkedes at samle hele den fototekniske storindustri i Dresden i én virksomhed, at situationen nu er den at to næsten lige store virksomheder er ved at konkurrere hinanden sønder og sammen på et vigende marked.

Hos Zeiss gør man sig lignende overvejelser, og mærkeligt nok er det i stand til at komme på talefod med sin største konkurrent, Goerz. Zeiss og Goerz er helt enige om en ting: Det er meget uheldigt at Ernemann har gjort sig helt uafhængig af dem begge to. Sammen med Ica og en tredje stor kamerafabrik, Contessa-Nettel fra Stuttgart i Hessen, prøver de i september 1925 at overbevise Ernemann om det hensigtsmæssige i at det nedlægger sin optiske anstalt.

IHAGEE kameraværk Steenbergen & Co i Schandauer Str. 24, 1923.

Det kommer der ikke noget ud af. Men situationen er nu også ved at vende for Ernemann. Heinrich Ernemann er 75 år og har delvist sluppet tøjlerne til fordel for sin søn Alexander. Det er ham der prøver at se ind i fremtiden og derefter overtaler firmaets bestyrelse til at bemyndige ham til at indlede fusionsforhandlinger med de firmaer der har slået sig sammen om at bekæmpe det selvstændige Ernemann. Det sker i foråret 1926.

De små fotofabrikker

Ud over de oprindeligt tre store kamerafabrikker i Dresden og omegn er der mange flere - især hvis man regner beslægtede brancher med, optiske værksteder, kemiske virksomheder, og emulsionsvarefabrikker. Og der kommer flere til også efter fusionerne. De fleste har et så afgrænset sortiment at tilbyde at de må betragtes som underleverandører. Intet andet sted i Europa er så mange virksomheder med relation til fotobran-chen samlet på et sted.

Et af disse firmaer har vundet verdensry. Det grundlægges i Dresden i 1912 af hollænderen *Johan Steenbergen* (1886-1967) under navnet

Industri- und Handelsgesellschaft

Dresden

året efter forkortet til

Ihagee Kamerawerk

Dresden

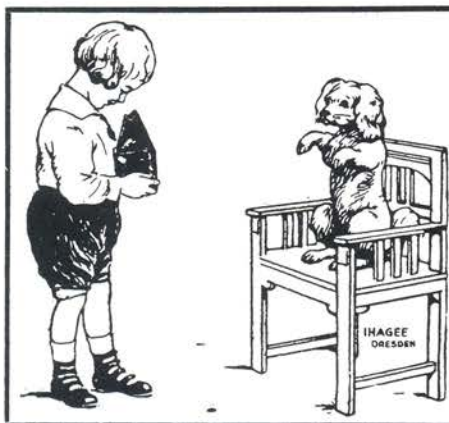
Hvad dette firma er kendt for når ikke at komme til udfoldelse i perioden for dette afsnit, 1909-26. Steenbergens talent i den første fase kommer til udtryk i hans evne til at producere den rigtige vare til enhver tid, til at tænke frem. Det er noget han har lært i sin ulønnede praktikanttid hos Ernemann. Desuden er han en god handelsmand, uddannet i tekstilbranchen. Hans far har været en velhavende klædehandler, og det skyldes en sørgelig tilfældighed at Johan Steenbergen kommer ind i fotobran-chen, nemlig faderens uventede død. På det tidspunkt er den unge Steenbergen sendt til textilbyen Dresden som led i sin uddannelse. Men ved faderens død får hans hobbybetonede interesse for fotografi overtaget.

Han køber et lille kamerasnedkeri med fire ansatte. Fra starten producerer han tilbehør fortrinsvis i træ, men kommer efter kort tid ind på at fremstille hele kameraer i små formater, og 1921 kommer hans første spejlreflex.

Helt afgørende er det at han i 1923 ansætter *Karl Nüchterlein* (1904-44) som mekaniker, senere ledende konstruktør. Det er Nüchterleins ideer og skaberkraft der i en lidt senere periode gør Ihagee berømt over hele jorden.

Det lykkes Johann Steenbergen at banke sit firma op til en anselig størrelse midt under den værste krise i tyverne og at bygge en pæn stor fabrik til 500 ansatte i Dresden.

Kinderleicht

ist das Photographieren mit einer

Ihagee - Paff - Reflex - Kamera

Kleinste, zuverlässigste und billigste Reflexkamera der Gegenwart

Patentiert in allen Ländern

Fabrik- Marke

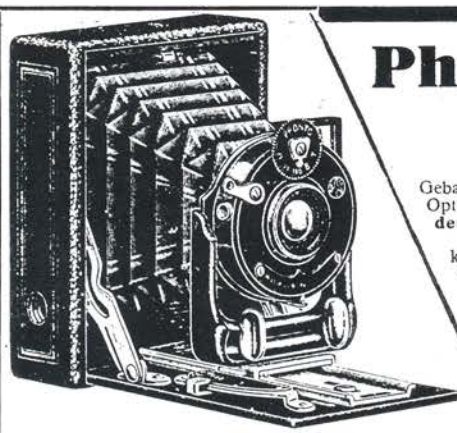
Bezug durch die Photohandlungen
Sonderprospekt und Preisliste gratis

Ihagee Kamerawerk Steenberg & Co.,

Dresden-Cotta 85

3

1922

Photoklapp „Microbie“

4,5 × 6 cm. Für Platten und Filmpacks

Die beliebteste Miniatur-Kamera

Gebaut nach dem bewährten Prinzip unserer „Viktor“-Kamera, ausgestattet mit guter Optik und Präzisionsverschluß, bildet die „Microbie“ die ideale Ausrüstung für den bequemen Amateur.

Trotz der hochvollendeten Präzisions-Ausführung hat die Kamera die denkbar kleinsten Dimensionen. Der „Viktor“-Hebel ermöglicht ein schnelles Arbeiten und Einstellung auf Nähe — Die Bilder 4,5 × 6 cm lassen sich mittels des „Lumimax“-Apparates in denkbar einfachster Weise auf jedes Format vergrößern.

Bezug durch die Photohandlungen.
Auszugs-Preisliste auf Verlangen.

IHAGEE Kamerawerk Steenberg & Co.,

Dresden-Cotta 85

4

1922

Hovedproduktionen er rullefilmkameraer i små størrelser, såkaldte soldaterkameraer.

»Roll-Paff-Reflex« til formatet 4,5x6 fra 1921 er meget enkelt og ligner nærmest et kasseapparat med skakt. »Patent-Klappreflex« fra 1924 er væsentligt mere avanceret. Det kan klappes sammen til kun en fjerdedel af sin normale størrelse og er udstyret med spaltelukker, koblet spejl, og Tessar-objektiv. Prisen er noget lavere end Ernemanns tilsvarende fra samme år (425 RM mod 480 RM).

Det er sådanne tidsrigtige ting Steenberg slår sig op på i starten. Hans fabrik er i 1926 ikke i krise. Tværtimod har han vidt fremskredne planer for en udvidelse.

Fortsættes...

Spejlreflekskameraer fra Dresden

Som yderligere dokumentation til den tyske kameraindustris historie i Dresden, har den tidligere kamerakonstruktør Richard Hummel udgivet en bog med ovennævnte titel. Format 21x24 cm på 300 sider. Enkelte nummererede eksemplarer kan bestilles hos:

Ture Ibsen, Proff-Color. Tlf: 3537 0030.

84 år i ØJET

Pressefotografi i Danmark - 1912-1996

- noget om pressefotografer, pressefotografering og deres udstyr

Pressefotograf Mogens von Haven

1. del.

Vi er selv historie

"Vi er selv historie" hed en samling polemiske debat- artikler skrevet gennem årene fra 1918 til 1963 af arkitekt Poul Henningsen, (1894-1967). Få mennesker i Danmark er vel gennem et helt liv blevet så meget skældt ud og lagt så meget for had som netop Poul Henningsen. Iblandt falder der såmænd også mange knubbede ord om de emsige, elendige pressefotografer. I 1994 blev P.H.'s 100 års fødselsdag paradoksalt nok fejret med pomp og pragt og Poul Henningsens en gang så nedrakkede standpunkter blev nu citeret som højeste visdom. Jeg tør godt spå, at også originale, gamle pressefotos bliver kostbare samlerobjekter.

DFS

I Dansk Fotohistorisk Selskab samler man fotohistorie i form af praktisk viden og gammelt apparatur. Det er knap så farligt, som at gå forrest i frontlinien. Faktisk er der ingen grænser for, hvad man kan støve op af ragelse på pulterkamre, loppemarkeder og hos marskandisere. Dog hører man iblandt om samlerhjem, hvor husfreden krakelerer alvorligt, når økonomien belastes af samlerdillen og støvet samtidig tårner sig op på klenodierne...

Pressefotografi og pressefotografer er altså i lige så høj grad historie. Man kan bogstaveligt talt sige, at dette specielle broderskab ikke alene selv har produceret sin egen historie, men arbejder videre på den hver eneste milli-sekund i døgnets rotte-race. Ingen tvivl om, at pressefotograferne må defineres som en yderst marginal gruppe i fo-

tografiens verden. Jobbet er at evne at levere optimale resultater under de værst tænkelige forhold. En god pressefotograf er egentlig ikke karakteriseret ved sine pletskud, som kan være svære at leve op til, men ved at være kendt for sin pålidelighed, for at være "fotografen-som-aldrig-taber-en-situation-på-gulvet".

For publikum ser det ud som om det til enhver tid vrimler med pressefotografer. I jobmæssig henseende rangerer de antagelig talmæssigt lavere end tækkemænd, jordemødre eller tubablæsere og er lige så uundværlige. I al fald skal en pressefotograf være udstyret med stålsatte nerver for at kunne tåle duften i bageriet. I USA taler man blandt fagfolk ikke om en pressefotograf, men om en fotografisk racketeer. Slå selv ordet op i en moderne ordbog! (1).

Journalistfotografforbundet

I Danmark er det skik, at hvor 3-5 personer af samme observans samles, stiftes der altid straks en forening. I 1912 mødtes på et københavnsk værtshus alle de 6 pressefotografer, der dengang fungerede og så blev det selvstændige "Journalistfotografforbundet" søsat. Såvidt vides er det verdens ældste. Helt op til 1945 var der mest tale om en sammenspist kegleklub af fastansatte københavnerfotografer. Navnet ændredes til "Pressefotograf- Forbundet", tit forkortet til PF. Freelancere og provinsfotografer var noget, som ikke engang en hund ville tisse på. Kegleklubben kunne free-lanceren måske undvære, men ikke det magiske pressekort, som PF's suveræne bestyrel-

Peter Elfelt var dansk fotopionér på mange områder. Med sine reportagebilleder var han faktisk forud for de egentlige pressefotografer. Her er et billede fra 1902 af en flok pressefotografer, som står opstillet på Toldboden i København. De venter på den franske præsident Emile Loubet, som skulle modtages af kong Chr. IX. Manden med bowler arbejder med et stereokamera.

Elfelt var ikke med da de 6 københavnere stiftede PF i 1912. Da han søgte medlemskab som free-lancer ville man ikke vide af ham. Det kom der en masse ballade og injuriersager ud af i 1913! Foto: P. Elfelt, stereoskopplade nr. 2732. Her gengivet og forstørret i mono. Samling: F.B.

se kun udstedte - og undtagelsesvis til meget nære venner.

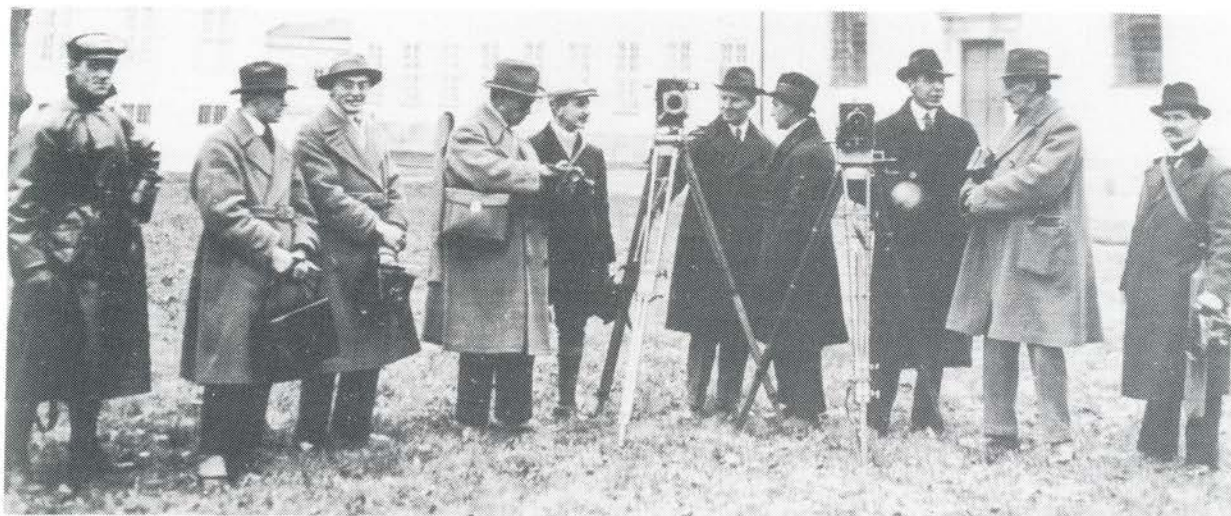
Selv om autors egen debut i branchen kan dateres til 1945/46 skulle der gå 6 år og mange tusind free-lance pressefotos, før end han i 1951 tvang bestyrelsen til at følge PF's love og acceptere hans optagelse. Medlemstallet var ved 40-års jubilæet i februar 1952 steget til 74. Af dem lever vel en snes i 1996: alderspræsidenter er Olaf Kjeldstrup (1907-, fhv. Billedbladet) og Sv. Aa. Kühl (1908, fhv. Ny Dag, Ålborg). Fra 30-års jubilæet i 1942 er der nu kun 3 veteraner tilbage. Det er overkommeligt at nævne dem: Erik Petersen (1914, Politiken) og Vagn Hansen, (1914, Aller) er stadig aktive som free-lance pensionister. Den tredie, Olaf Kjeldstrup, er nu 89 år og - ganske forståeligt - tacklet totalt af. I 1967 integreredes PF som et specialforbund under Dansk Journalistforbund.

Om fremtiden kan man sige, at det i al fald ikke skorter på kvantitet. Medlemstallet er i 1996 steget til ca. 675, deraf ca. en trediedel free-lancere og der er forlængst oprettet en velfungerende Akasse til glæde for ca. 10% arbejdsløse. Kegleklubben er altså blevet til en fagforening med lønnet formand og overenskomster. PF's mere udførlige historie er skrevet af Axel Bolvig i det gode og fine 230-sidede 75-års jubilæumsværk, "Det Evige Øjeblik" (2), som blev udgivet i 1987 af PF's 428 medlemmer på forlaget Stavnsager.

Det tidligste pressefoto

Et pressefoto kan defineres som et fotografi optaget direkte til brug for et dagblad/tidsskrift og gjort trykkeklar enten ved hjælp af en kemigrafisk halvtone-proces, raster-teknikken eller digitaliseret med den nyeste elektroniske scanning. Lidt ironisk bør det derfor understreges, at forud-

Pressen i arbejde udenfor Fredensborg Slotskirke da prinsesse Dagmar 1922 blev gift med hofjægmester Kastenskjold. Nr. 5 fra venstre er Vittus Nielsen, nogle håndskrevne erindringsnotater bemærker Vittus Nielsen om sin ansættelsestid på Berlingske Tidende, at der kun var tre i sekretariatet; "Af frk. Jensen fik vi besked på hvilke billeder de ville have og vi måtte ikke komme med for mange fra hver begivenhed, som regel kun et enkelt eller to".

sætningerne for et godt pressefoto er mekanik, elektronik og kemi - altså via de fremragende film- og kameraproducenter, litografer, typografer og trykkere, som arbejder i kulisserne. Det skal også siges, at det eneste tidspunkt et pressefoto rettelig kan vurderes er, når det når frem til læseren, altså publikum, i sin endelige udgivelse. Dårligt repro og tryk kan ruinere det fornemste originalfoto - og omvendt redder prima repro-folk, og gode trykkere, ofte et syvende rangs skilderi.

Det første pressefoto

Pressehistorikerne er vist generelt enige om, at verdens første pressefoto blev publiceret 4. marts 1880 i New York Daily Graphic. Det lyder for mig lidt "amerikansk". Ifølge "Bogtrykkerbogen" (1946) noteres, at opfindelsesåret for raster-teknikken er 1881. Men måske har billedet været i streg? Til Danmark kom raster-teknikken i 1880'erne. Hvor det første pressefoto blev trykt diskuteres. En kendsgerning er imidlertid, at Politiken i 1904 startede sin egen klichéfabrik og at redaktør Henrik Cavling den 6. december 1908 ansatte Danmarks første pressefotograf - på billed-betaling - Holger Damgaard (3).

Prisen pr. optagelse har højst været 4 kroner; af regnskaber fra Aftenbladet (1913) ses, at betalingen kunne variere fra 2.50 til 4 kroner; dog betalte man fra 6 til 9 kr. for et foto "fra Berlin".

Det normale var stykpris for anvendte billeder til "faste" free-lancere. Berlingske Tidende indførte som det første store dagblad månedsløn omkring 1930; Politiken en halv snes år senere. I 30'erne og 40'erne lå stykprisen på 6-8 kr. Da autor startede i 1945 sloges en halv snes free-lancere om 10-12 kr. pr. stk. - med rabat for særaftaler! Vi knoklede døgnet rundt - også week-end.

Autors bidrag til historien kommer dog kun til at handle om apparaturets tekniske udvikling, som det kendes til bunds af en free-lancer, der selv har måttet betale hver krone af sine lærepenge og det nødvendige udstyr. Udstyret må være af den mest effektive kvalitet, hvis man skal spise kirsebær med de store uden at få stenene i øjet.

Fastansat-free-lance?

Forskellen mellem en fastansat pressefotograf og en free-lancer er i dag tillige, at avisens faste fotograf er en slags embedsmand, som får sin næsten statsgaranterede hyre til tiden og officielt bliver sendt ud til de opgaver, som redaktionen kan få øje på; free-lanceren ejer sit udstyr og sin tid, og må enten selv finde sine smuthuller i systemet, dyrke sine egne kilder - eller sidde på pinden og vente på at blive bestilt til de opgaver som den faste stok ikke kan overkomme.

Privat fotografi af Holger Damgaard med frue, 1906. Danmarks Pressemuseum, Odense.

Det diskuteres tit og intenst om det var lettere at gå i gang i 1945, da man kunne overskue hele markedet og alle kendte alle. Autor mener, at det må være hip som hap. Erfaringen synes at bevise, at udviklingen følger Darwins love: talenterne og de stærke har altid overlevet og de svage i faget siver videre til andre fotografiske job - eller går over til helt andre brancher.

Autors formål er ikke at beskrive hele den civiliserede verdens enorme udbud af pressekameraer - og det er der heller ikke plads til i Objektiv. Jeg vil holde mig til, hvad der har været gængs i Danmark fra starten af PF i 1912.

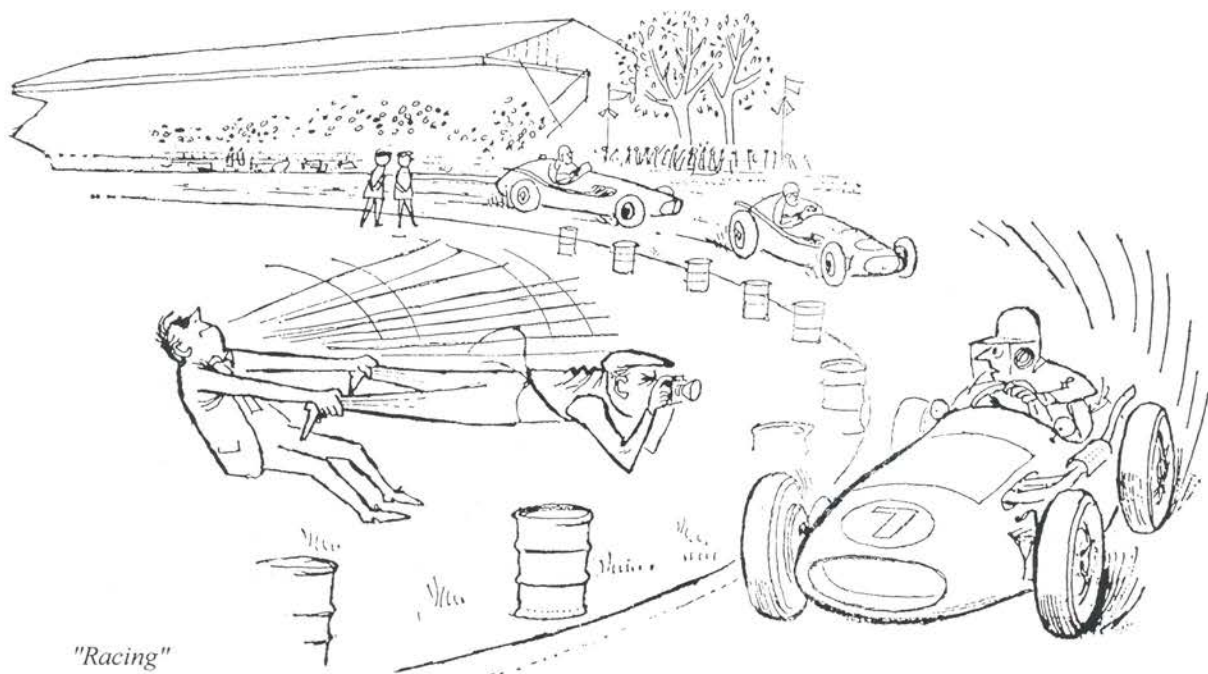
Pressefoto som fag

Hvilket også har saglig relevans - for pressefotografer over hele verden arbejder efter de samme hovedlinier. Billederne til World Press Photo i Amsterdam og Årets Pressefoto i Odense er egentlig ikke særlig forskellige, for de er udvalgt af jurymedlemmer, som erfaringen gennem årene har vist, har de samme globale synspunkter mht. billedvalg. Vinderbilledet kan både på de internationale udstillinger og i Danmark meget vel være det samme bragende gode sportsbillede. Det skal dog understreges at pressefotograferne sjældent bifalder juryens valg af vinderbillede, mens de ligesom instinktivt let kan enes om hvilke

skud, der er i særklasse! Der bør ikke herske tvivl om, at danske pressefotografers tekniske og journalistiske standard er på et højt internationalt niveau. Derimod er det tydeligt, at manglen på kompetente billedredaktører er et alvorligt handicap. En skrækkelig myte blandt journalister går nemlig på, at "selvfølgelig har journalister forstand på billeder". Har man?

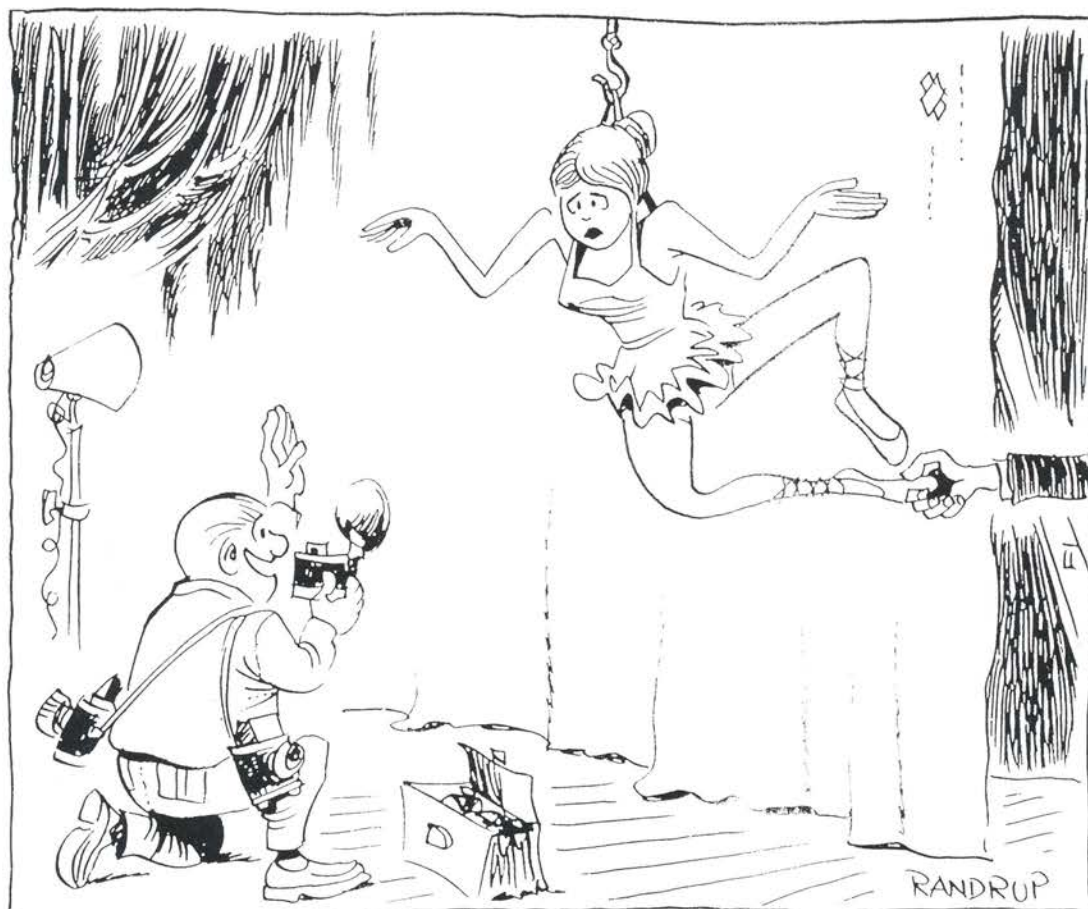

"Racing"

Tegning: Russell Brockbank.

- "Og så et sylfide-smil, tak!"
Tegning: Max Randrup.

*Sådan så det ud, da der i 1960'erne var lagt op til fint besøg i Odense - og sådan ser det ud i dag.
Foto: Bent Andersen, 1962, Fyns Presse Foto.*

Vi drømmer vel alle om at vinde en skrap VM-konkurrence?
 Jeg indsendte i 1955 dette billede, som nogle måneder forinden var blevet trykt som en ynkelig 2-spalter i SE & HØR. Jeg vil henviser til redaktør Børge Outzes ord fra 1952, og yderligere kun citere vort 15-årige cykelbuds kommentar: "Det må være no'et værre lort de andre har sendt ind". Foto: Mogens von Haven, 1955.

TELEGRAM									
		MOGENS VONHAVEN KULTORVET 2 COPENHAGEN = } <i>Møregade 22</i>						tj. bem.:	
		K						Telegrafs Hovedtelegrafk. København	
		Dato: 4 DEC 1955							
fra	kl.	af	for.	til	den	kl.	af		
	0118	<i>le</i>							
YOU WON THE FIRST PRICE WORLDPRESSFOTO 55 = MERENDONK AMSTERDAM									

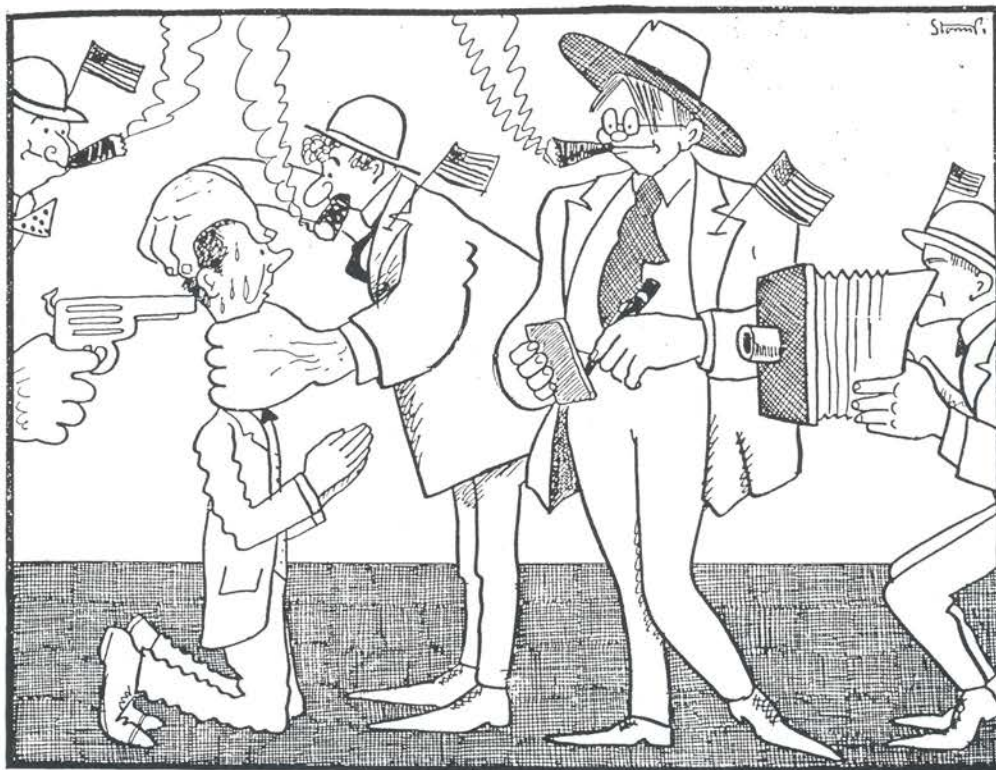

Da feltnarskal Montgomery i 1951 kom til København for at modtage en høj udmærkelse, mødte pressefotograferne naturligvis talrigt op. Politiet greb unødigt hårdt ind, og bankede løs på pressefotograferne. Montgomery stoppede slagsmålet ved at udbryde: "Fotograferne er hjertelig velkomne".

Pressefotograferne fik de billeder de skulle bruge. Autor ses lige t.v. for Montgomery. Fotografiet viser tydeligt, at vi nu er inde i den periode, hvor Rolleiflex-kameraet er tidens primære pressekamera. Foto: Ture Hellström, Sydsvenska Dagbladet.

Journalister som billedredaktører

Autor - og hans kolleger - kender henrivende eksempler på billeder, som er blevet totalt overset, "beskåret" til døde eller kasseret af lokale redaktionssekretærer - for senere på internationalt topplan at blive hævet til skyerne. Omvendt har man set juryer uddele Grand Prix til billeder, som intet distriktsblad med respekt for sig selv ville have bragt, hvis ikke f.eks. chefredaktøren selv havde taget det. Lad mig citere et par linier, som Information's legendariske chefredaktør, Børge Outze skrev til PF's retrospektive jubilæumsudstilling i 1952:

"Billeder tjener to formål i en avis. De skal dels illustrere og tydeliggøre det skrevne, og dels simpelthen pynte. Uden dem ville aviser være grå og trælse. Men i den proces er spildprocenten enorm. Og de billeder som trykkes, er ikke altid dem, fotografen selv ville have foretrukket at se trykt. Hvortil kommer, at mange billeder beskæres anderledes, end han selv ville have gjort, oftest af pladsmangel, undertiden med en bedreviden, der kun vil kunne opnås én stemme for... tag en pressemands ord for, at de fleste pressefotografier er meget bedre, end man får indtryk af i de fleste aviser..."

Og når De har set billederne, vil De måske ændre syn på pressefotograferne. De vil fortsat finde dem irriterende - fri os alle for at komme til

at leve i et land, hvor pressefotografer ikke sværmer frit ved enhver begivenhed, men De vil måske alligevel forstå den dybe sandhed i den lille historie om den højtstående embedsmand, som ved en officiel højtidelighed prøvede på at jage en pressefotograf bort, og som fik svaret: "Min herre! Om De er til stede eller ej, er i virkeligheden ligegyldigt. Om jeg er her, er derimod afgørende. Uden mine billeder vil dette i morgen slet ikke have været nogen begivenhed.""

I de mange år autor har kendt billedredaktører og redaktionschefer respekterede han kun to: Olf Bussmann, Dagens Nyheder og Jens Stubkjær, Politiken. De kunne formulere en bestilling, kritisere retfærdigt - og rose når noget sad lige i ØJET.

Pressekameraerne - i 84 år - rent teknisk set - det bliver 2. del af denne historie, som kommer i Objektivs september nummer efter redaktørens guddommelige beslutning. Vi får se.

NOTER:

- (1) En der driver ulovlig handel, lyssky virksomhed; pengeafpresser.
- (2) Objektiv nr. 42 s. 56.
- (3) Objektiv nr. 39 s. 45.
- (3) Objektiv nr. 39 s. 45.

Vittighedstegningerne er taget fra M.v.H.'s første fotolærebog "Moderne Foto-ABC", 1964.

Kæftets Bidragydere:

1. Borge Lassen. 2. Walter Nielsen. 3. O. Wissing. 4. Olaf Kjelstrup. 5. A.E. Andersen. 6. Sven Gjørting. 7. Hanna Holbek. 8. Walther Månsson. 9. E. Christoffersen. 10. Alfred Müller. 11. Svend Liisberg. 12. H. Lund Hansen. 13. Vittus Nielsen. 14. Holger Andersen. 15. Holger Damgaard. 16. William Douglas. 17. Tage Christensen. 18. Wollo Winkelmann. 19. Chr. Henriksen. 20. Vagn Hansen. 21. Erik Petersen. 22. Eigil Lafontaine. 23. Eskild Jensen. 24. Hakon Nielsen. 25. Th. Larsen.

1. Borge Lassen. 2. Walter Nielsen. 3. O. Wissing. 4. Olaf Kjelstrup. 5. A.E. Andersen. 6. Sven Gjørting. 7. Hanna Holbek. 8. Walther Månsson. 9. E. Christoffersen. 10. Alfred Müller. 11. Svend Liisberg. 12. H. Lund Hansen. 13. Vittus Nielsen. 14. Holger Andersen. 15. Holger Damgaard. 16. William Douglas. 17. Tage Christensen. 18. Wollo Winkelmann. 19. Chr. Henriksen. 20. Vagn Hansen. 21. Erik Petersen. 22. Eigil Lafontaine. 23. Eskild Jensen. 24. Hakon Nielsen. 25. Th. Larsen. Fra "Fyrretyve Aars Dansk Kavalkade i Pressefotografi", 1942.

Hvem skød det første pressefoto?

Den 7. december 1908 "skyder" Danmarks første pressefoto dette billede foran legetøjsforretningens juleudstilling i Viborggade. Reportagefotografiet blev i Politiken gengivet spejlvendt!

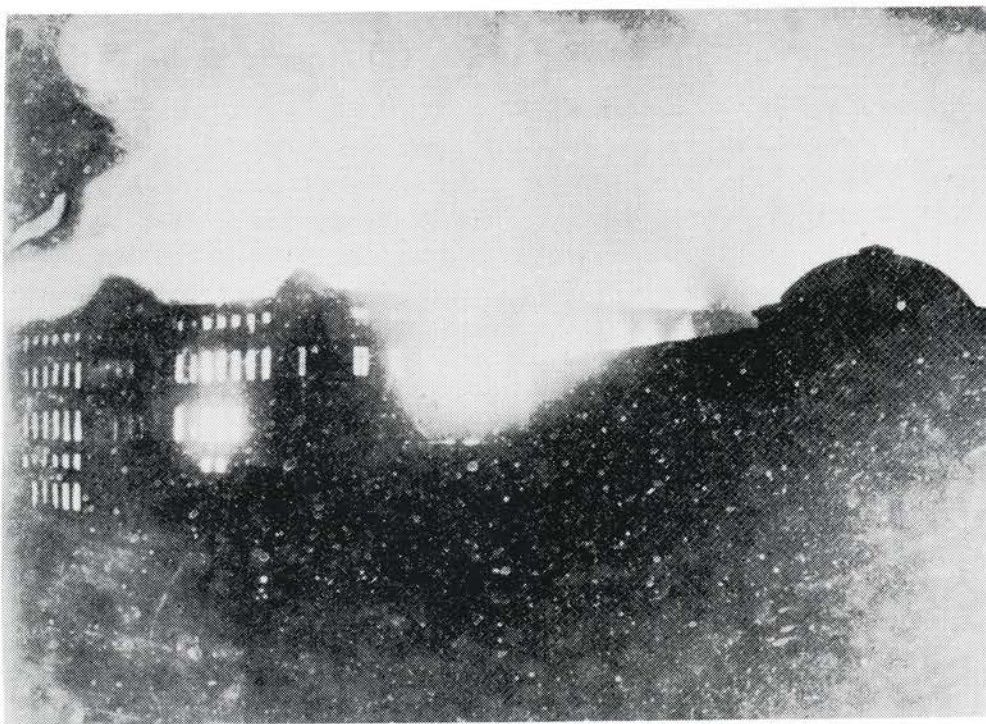
Universitetslektor Axel Bolvig

Torsdag den 12. februar 1987 fejrede Pressefotografforbundet sin 75-års fødselsdag. I det små er det en verdenshistorisk begivenhed, for forbundet er det givetvis verdens ældste af sin art. Vore nabolandes pressefotografer er således årtier efter deres danske kolleger med hensyn til fagforeningsdannelse.

Ganske vist er danskerne foreningsglade, men det ser ud til, at der var en basis for en pressefotografforening så tidligt som i 1912. I hvert fald var Danmark så absolut blandt de førende lande i Europa, når det drejer sig om at introducere fotografier i dagbladene.

Fotoreportage kendes allerede fra midten af 1800-tallet, altså en snes år efter fotografiets opfindelse. Men man kunne ikke trykke billederne i aviserne. Den teknik kom først i 1880'erne. Tidens langsommelige og besværlige fotograferingsteknik gjorde sit til, at det længe var tegnere, som leverede illustrerede reportager fra store og små begivenheder. Som eksempel herpå kan citeres fra et af de allerførste numre af Politiken, der 5. oktober 1884 bl.a. skrev om Christiansborgs brand: "En fotograf gjorde under Branden forsøg paa at Fotografere Slotsfacaden fra Holmens Bro, mens Luerne flammede ud af alle Vinduer og fra Taget. Om det lykkedes ham af fange de mægti-

Herman Bang vandt berømmelse på sin reportage fra Christiansborgs brand 3. oktober 1884. Ganske ukendt forblev derimod fotograf A. Svendsen, Kjøbmagergade 15, som optog dette ildsprudlende øjebliksbillede af branden på sit højeste.

ge Lysvirkninger til et Billede, er vi uenige om. Flere Tegnere var sysselsatte med at tegne Branden fra forskellige Sider" (1).

Fotografen var givetvis A. Svendsen, Kjøbmagergade 15, hvis billeder er bevaret. Tegnerne leverede illustrationerne til bladene. Og det var den skrivende journalist Herman Bang, som opnåede anerkendelse for sin velskrevne reportage om branden i Nationaltidende. I Nordisk Boghandler-tidende annoncerer fotograf Svendsen: "Udkommen er: Christiansborg Slots Brand. Stort Cabinets Fotografi taget Kl. 11.10 Aften. Pris pr. stk. 75 Øre."

Så længe et blad kun anvendte stregklicheer kunne det ikke gengive andet end sort-hvide tegninger, men selv efter man i midten af 1880'erne opfandt autotypien, der kunne lade billedet fremstå tonet med nuancer mellem sort og hvidt, fortsatte mange blade med at benytte tegninger - der som nævnt ofte var lavet på basis af et fotografi. På denne måde gik tegning og fotografi længe op i en højere enhed, hvor man ikke sondrede mellem de to udtryksformer. I utallige billedtekster gøres tegning og fotografi identiske. Følgende tekst til en primitiv tegning i Politiken 5. september 1902 kan belyse sammenblandin-

gen. "Ovenstaaende Billede af den formentlige Morder er et Amatørfotografi, taget i 1897 lige efter Ruder Konge var sluppet ud af Arresten og vendt tilbage til sit Hus i Illebølle. Vedkommende Amatørfotograf traf Ruder Konge uden for Hytten i Færd med at hugge Pindebrænde og maatte først ved Hjælp af en Tokrone overvinde hans Ulyst til at lade sig fotografere. Billedets ejer forbeholder sig Reproduktionsretten".

Det første reportagefotografi

Hvornår kom da det første reportagefotografi, ja, pressefotografi i en dansk avis og hvilken?

Det er en velkendt, veletableret og af Politiken mange gange fremsat opfattelse, at Danmarks første reportagefotografi er Holger Damgaards billede af nogle børn foran en legetøjsbutik i 1908. I en billedtekst til en udstilling i anledning af Politikens 100-års jubilæum i 1984 lyder historien således: "En mørk decemberdag i 1908 bankede en beskeden ung mand på døren til chefredaktør Henrik Cavlings hjørneværelse i Vestergade. Han præsenterede sig som Holger Damgaard, fortalte at han lige var kommet hjem fra Amerika, hvor han fulgte fotografiets indtog i de store New York-blade. Han sagde: "Jeg foreslaar,

at Politiken som det første danske Dagblad indfører den fotografiske Reportage. Cavling svarede: "Begynd med det samme - lav os et Billede til Bladet i Morgen". Den næste morgen den 7. december 1908, var billedet i Politiken. Det var børnene foran juleudstillingen i Viborggade.

Holger Damgaards julebillede, der er omgærdet af så megen virak og omtale fik ikke en fair behandling hin decemberdag i 1908. "Danmarks første reportagefotografi" blev spejlvendt og bragt i øverste højre hjørne side tre. Senere tiders pressefotografer er ikke ukendt med denne venden om på højre og venstre, øst og vest af dagbladenes redaktionsekretariat. Allerede dansk pressefotos "førstebarn" blev gjort kejthåndet.

At Cavling en mørk 6. decemberdag skulle have opfordret den beskedne Damgaard til at levere et billede til næste dag, dementeres af selve avisen. Den samme 6. december bringer bladet et fotografi af nogle præmiebægre i forbindelse med en "Julepyntningskonkurrence". Damgaards billede den følgende dag passer som fod i hose til denne konkurrence-kampagne. "Derfor behøver ingen Handlende - af Frygt for, at hans Forretnings Omfang ikke tillader ham at tage Kampen op mod de store Firmaer - at undlade at deltage". skriver bladet om julepyntningskonkurrencen. Damgaards legetøjsforretning skal fjerne de småhandlendes frygt for deltagelse. Konkurrencen blev ifølge avisen 9. december så stor en succes, at et ekstra bæger udloddedes som præmie. Mytens påstand om Damgaards beskedenhed kunne forlede andre til at tro, at han var en nybegynder i faget, hvilket ingenlunde var tilfældet. Holger Damgaard fotograferede så tidligt som omkring 1900 i ugebladene "Hver 8. Dag" og "Illustreret Tidende".

I en interviewsamtale på sin 25-års jubilæumsdag i 1937 siger Damgaard til Politiken, at han fra det øjeblik hans mor gav ham et fotografiapparat vidste han, at han ville være pressefotograf, og han arbejdede på at skaffe sig al den nødvendige tekniske kunnen. Damgaard giver en lidt anderledes version af mødet med Cavling: "Og en skønne Dag gik jeg op paa Politiken og talte med Henrik Cavling. "De kommer lige i det psykologiske Øjeblik", siger Cavling, "jeg har netop tænkt paa, at skulle have en fotograf. Kan De paatage Dem det", spurgte Cavling og bad mig

fortælle om mig selv. Jeg var forundret over, at en saa travlt optaget Redaktør ville give saa meget af sin Tid til en ung Ansøger, og i de halvtanden Time, jeg var inde hos ham, sad jeg i stadig Angst for at være ubeskeden. Jeg husker, at han gik op og ned i Stuen og talte om Politiken... Naa, Resultatet af Samtalen var, at jeg gik lige ud og fotograferede nogle Børn, der stod og saa paa Juleudstilling, og saa var jeg engageret... Det var saamænd et rigtigt ordentligt Billede".

Ikke det første!

Holger Damgaards berømte fotografi 7. december 1908 var IKKE Politikens første reportagefotografi - og slet ikke det første i Danmark. Små fire år tidligere, nemlig 29. januar 1905 bragte Politiken sit første reportagefotografi. Det har overskriften "Fra Ørstedsparken" og forestiller nogle svaner der bliver fodret. Fotografiet af de barmhjertige samaritanere i Ørstedsparken bringes kun en måned efter Henrik Cavlings overtagelsen af Politiken. Men det er ikke avisens første fotografi. Politiken har trykt fotografier siden 1902. I begyndelsen drejede det sig udelukkende om portrætter. I en omtale af landstingsvalgene 20. september 1902 illustrerer bladet en artikel om de nyvalgte medlemmer med en skønsom blanding af tegnede såvel som fotograferede portrætter. Fotografier som givetvis er blevet udlånt af de portrætterede. Pæne privatfotos af landstingsmedlemmer er starten på anvendelsen af pressefotografiet i Viggo Hørups, og nu i 1902 Edvard Brandes avis. Og uden så meget som en bemærkning om at bladet tager et nyt visuelt medium i brug. At der ikke blev bragt fotografier i Politiken i Viggo Hørups tid er naturligt, hvis det er korrekt, at han til et forslag om at bladet skulle bringe aktuelle billeder med forargelse skal have sagt: "Mit Blad er ikke nogen Almanak!"

Allerede Svend Thorsen er i "Den danske Dagspresse" klar over, at Damgaards børnebillede ikke er det første danske pressefoto: "Fra omkring 1890 er den fotomekaniske Udvikling naaet dertil, at ogsaa et Fotografi kan overføres til Zinkpladen (Autotypi). Ved at fotograferer gennem et fint net (en raster) deles Billedet i Trykpunkter og frem træder "tonet" i Modsætning til Stregclichéen, der kun kendte klart sort og hvidt. Dermed har vi den moderne, hurtigt fremstillede Cliché, og Pressefotografier begynder at dukke op.

De 3 første, som fotograferede til Dagbladene, var Hoffotograf Peter Elfelt, Kunstmaleren Julius Aagaard og den senere Clichéfabrikant Hjalmar Carlsen, hvis fader, Vilhelm C., allerede i 1895 lod sit Blad "Vendsyssel Tidende" fremstille Clichéer. Om egentlig Pressefotografering var der, selv om Emnevalget kunde vær journalistisk, dog endnu ikke Tale: Apparatet stod paa et Stativ, det løse Kamera, der kan følge Bevægelser, kendtes knap nok endnu, og Eksponeringstiden var flere Sekunder. Der krævedes yderligere Udvikling baade af Fotografiapparatet, Reproduktionsteknikken og Haandelaget for at indstøbe Original-ætsningen i Rotationsstereotypien, før en virkelig Billedreportage blev mulig. Nogle Aar ind i det 20. Aarhundrede er der her gjort betydende Fremskridt, og i 1908 ansættes Holger Damgaard ved Politiken som den første Pressefotograf i moderne Forstand. Snart indtræder ogsaa andre Fotografer i Pressen - alle dog endnu med Kuk-kasser og Glasplader". (bd. 1, s. 205).

Det er IKKE i københavnerpressen, at vi skal finde Danmarks første pressefotografier. Svend Thorsen har antydnet stedet. Vilhelm Carlsen var i Vendsyssel Tidende så absolut foregangsmand. Den 10. april 1888 havde avisen en helside med en illustrationsprøve af Illustreret Familiejournal med fire fornemt trykte fotografier. Det viser at Carlsen langt tidligere end 1895 anvendte clichéer - endda af meget fin kvalitet. Er der her tale om illustrationsprøve fra et ugeblad, så kan et gruppeportræt 20. juli 1889 med bl.a. Fridtjof Nansen - der er utroligt smukt trykt - betegnes som Danmarks første pressefotografi.

Avisen angiver ikke nogen anledning til billedet, men dets kvaliteter er begrundelse nok til at bringe det (samt vel at Nansen året før, som den første, var gået over Grønlands indlandsis). Billedet er tydeligvis et atelierfotografi, men det er der intet mærkeligt i. Pressefotografer fandtes endnu ikke endnu. Med dette gruppeportrætbillede ligger Vendsyssel Tidende blandt de første dagblade i Europa med hensyn til indførelsen af fotografiet i halvtonetryk. Naturligt nok er Vendsyssel Tidende også først med at bringe et egentligt reportagefotografi, men overgangen er flydende. I december 1890 er det et trespaltet fotografi af Hjørring Andelssvineslagteri. Og mens 1891 er et billedtyndt år, bringes i 92 flere featurebilleder bl.a. en smuk miljøskildring med Københavns

Vor Frelzers Kirke i baggrunden. Den 7. juni 1893 bringes det egentlige reportagefotografi. Det er fra Verdensudstillingen i Chicago, som bladet har omtalt og illustreret grundigt. Billedet viser nogle mennesker, der besøger "H.C. Andersens Værelse" på den danske udstilling. Det er en øjebliksskildring, en reportage fra en stor udstilling. Desværre er billedet stærkt bearbejdet for at blive egnet til trykpressen. Dengang anførtes fotografens navn aldrig, men dansk har han/hun givetvis ikke været.

De følgende reportagebilleder er også fra udlandet. Oktober-november 1893 findes flere barske fotos fra Irland, hvor godsejerne under politibeskyttelse afbrænder og ødelægger fæstegårde. Disse billeder må have interesseret bladets store skare blandt bønderne. Vilhelm Carlsen var altså ikke bange for at benytte fotografier i sin avis længe før noget andet blad i Danmark.

Et stort flot reportagefoto fra togulykken i Vamdrup 2. marts 1895 viser blot, at fotoreportage var en kendsgerning - nordenfjords. Om end Vilhelm Carlsens Vendsyssel Tidende læstes langt væk fra Valby Bakke, så var pressefotografiet alligevel introduceret meget tidligt i den danske bladverden. Og på tidspunktet, hvor pressefotograforbundet stiftes, i 1912, sker der en masse inden for de illustrerede dagblade. Året efter i 1913, forsøgte venstrebladet Riget sig med billeder i bestræbelserne på at rette op på en katastrofal oplagsnedgang. "Fra og med i dag vil Riget præsentere sig for sine Læsere i en noget ændret ydre Skikkelse. I Forstaaelse af hvor stor Værdi Billedstoffet, der efter de sidste Aars rivende Udvikling af Produktionsteknikken nu har holdt sit sejrriige Indtog i hele Verdenspressen, har for et Blad, der vil være paa Højde med enhver Situation, har Rigets Udgivere besluttet at udvide Bladets Billedreportage saa meget, at den vil komme til at staa i Jævnmaal med de bedste udenlandske Forbilleder som f.eks. Excelsiors og Daily Mirrors, hvis Billeder modtages med Interesse af hele den civiliserede Verden".

"Riget Illustreret Dagblad" klarede den heller ikke, hvilket må skyldes dets forfærdelige sprogbehandling. Bedre gik det Berlingske Tidende, som samme år gradvis introducerede sine læsere for fotografiet i bladet. Tiden omkring pressefotograforbundets stiftelse var en utrolig initiativrig periode med hensyn til indførelsen af presse-

fotografiet. Det var således naturligt, at 6 fotografier en februar 1912 mødtes hos Holger Damgaard for at stifte "Journalistforbundet" - verdens første!

NOTER:

(1) Sofus Juncker-Jensen fortæller i sine erindringer, at

også han fotograferede og solgte billeder fra branden. Han oplyser desuden om at han på visse optagelser måtte "fremtrylle" ekstra mange gnister ved at "duple" med en tandbørste. Red.

Publiceret første gang i Axel Bolvigs bog "Det evige øjeblik - dansk pressefotografi gennem 75 år" 1986 samt i Politiken 12. februar 1987. Med venlig tilladelse og tak til universitetslektor Axel Bolvig.

Grønlands avis bragte pressefoto i 1890

Kommentar til Axel Bolvigs og Niels Aage Jensens indlæg om "det første danske pressefoto".

Ove Bak

Jeg synes, vi skal blive ved med at kalde Holger Damgaard "Danmarks første pressefotograf". Hans billede af børnene ved et butiksvindue, bragt i Politiken 1908, blev jo startskuddet til en udstrakt brug af fotografier i danske aviser. Portræt-billedet af Fridtjof Nansen og hans ekspeditions-fæller i Vendsyssel Tidende den 20. juli 1889 er ganske vist gengivet i raster, en da temmelig ny reproduktions-teknik, men i princippet adskiller det sig ikke fra de utallige træsnit bragt i ugeblade og aviser i slutningen af 1800-tallet. Disse blev i stigende grad skåret direkte efter fotografiske optagelser (Objektiv nr. 33. S. 26).

Blandt de illustrerede aviser må nævnes "Atuagadliutit" i Godthåb, Grønland, der blev illustreret med træsnit og stentryk, i flere tilfælde endog farvelagte, lige fra den første årgang, 1861. Avisen udkommer stadig under navnet "Atuagadliutit/Grønlandsposten". "Atuagadliutit" bragte den 8. marts 1890 en raster-gengivelse af et fotografi. Det er en udendørs optagelse af Nansen og hans rejsefæller med en del af deres ekspeditionsudstyr. Det er sandsynligvis optaget i 1888 i Norge, før afrejsen til Grønland. Billedet er signeret "J. Møller". John Møller (1867-1935) var søn af "Atuagadliutits" redaktør, Lars Møller. I slutningen af 1880'erne opholdt Jan Møller sig i København. Vinteren 1888/89 lærte han at fremstille zink-klichéer i Gustav Paulis fotoanstalt, Thorsgade 32-34. Her lavede man bl.a. klichéer og træsnit til "Illustreret Tidende". John Møller vendte tilbage til Godthåb i april 1889 med skruebarkskibet "Hvidbjørnen", der på hjemturen bragte Nansens ekspedition til København.

Billedet i "Atua gagdliutit" den 8. marts 1890 er enten aftryk af en dårlig lavet zink-kliche eller af en kliche på en litografisk sten. Det vides at John Møller i 1890'erne benyttede dette materiale til klichéer. Han smurte et tyndt lag asfalt på en litografisk kalksten. Derefter lagde han et fotografisk glasnegativ på asfalten, og stenen blev udsat for sollys. Mens solen skinnede på den i nogle timer, skete der en slags ætsning gennem asfalten, ned i stenen, som derefter kunne bruges som kliche.

Nansen-fotografiet

Niels Aage Jensen efterlyser ophavsmanden til fotografiet i Vendsyssel Tidende den 20. juli 1889. Mit "kvalificerede gæt" er, at det kan være optaget med Nansens eget kamera i Godthåb vinteren 1888/89. Det er sikkert en udendørs optagelse med en neutral baggrund. Nansen optog et stort antal gode fotografier i Grønland, bl.a. på indlandsisen, hvor ekspeditionens deltagere i dårligt vejr var iført pelse med hætter foruden det rejsetøj i hvilket, de ses på billedet.

Den 25. maj 1889 blev der i Industriforeningen i København holdt en fest for Nansen i anledning af, at Det kgl. geografiske Selskab havde udnevnt ham til æresmedlem. Samme sted var der arrangeret en udstilling med Nansens ekspeditions-udstyr m.v. - og der blev uddelt et kort over rejseruten i Grønland. Det omtalte fotografi KAN ved denne lejlighed være uddelt til pressens repræsentanter og andre interesserede.

Nansen. Ravna. Dietrichson. Balto. Sverdrup. Christiansen.

Den norske polarforsker Fridtjof Nansens (1861-1930) særlige bedrift var opdagelsen af den grønlandske kuldepol, samt påvisningen af indlandsisens hvelvprofil.

Amatørkameraer fra 1890-1970.

Nils-Harald Ottoson.

Det svenske "Kameramuseets Vänner" fik tilbud fra "Foto-mässans" projektleder, Magdalena Rönström om at deltage på udstillingen uden betaling for monter m.m. Venneforeningen fik tilbudt 60 kvadratmeter plads i dagene fra den 9.-12. november 1995. Udstillingen bestod af tre afdelinger: Et atelier fra århundredskiftet på ca. 20 kvadratmeter, hvori de besøgende gæster blev fotograferet. I atelierkameraet var indsat et digitalkamera, hermed kunne billederne udprintes på stedet og leveres i et flot passepartout, i alt 400 blev fotograferet på denne måde. I et par andre monter udstillede man ca. 100 amatørkameraer fra 1890 frem til 1970, deriblandt en del små spionkameraer, som vakte særlig begejstring.

"Foto-mässan" gav samtidig en mulighed for at præsentere "Sveriges Fotomuseum", som nu er blevet det officielle navn. Dansk Fotohistorisk Selskab er i kontakt med vort medlem gennem mange år, Claes-Göran Hedeby fra Falun, som har lovet at informere redaktionen løbende vedr. projektet i den nordsvenske by Sundsvall. Man kan blive medlem af "Kameramuseets Vänner" ved at skrive til: Claes-Göran Hedeby, Box 7022, 791 07 Falun. Telf: 023-280 19, 023-331 94. Venneforeningens medlemmer får desuden tilsendt et lille foreningsblad.

Sveriges første "Samlermarknad" for fotografika

En af Dansk Fotohistorisk Selskabs mange svenske medlemmer, Nils-Harald Ottoson, har haft succes med at etablere sveriges første "Samlermarknad" udelukkende for fotografika i hans hjemby Olofström. Byens "Hembygdförening" havde lagt lokaler til. En større samling apparater, fototilbehør, mørkekammerudrustning samt antikvariske bøger var udbudt til salg. Et andet af vore medlemmer, Sven-Olov Sundin fra "Fotomuseet i Osby", fortalte om Louis Daguerre og hans opfindelse. I forbindelse med beretningen præsenterede Sundin sit selvbyggede daguerreotypikamera - i dag er han vel Sveriges eneste daguerreotypist. Man må håbe at tiden snart er inde til et konkret samarbejde mellem "Kameramuseets Vänner" (Swedish Camera Collection), "Svensk Fotohistorisk Förening" og "Dansk Fotohistorisk Selskab", som i flere år har arbejdet med tanken. Nils-Harald Ottoson har tænkt at følge succesen op i 1996. Ønsker man nærmere information er adressen:

N.H. Ottoson, Hallonvägen 11,
S-29341 Olofström, Sverige.
Telf: 0454-412 56, kl. 19-21
eller fax 0454-414 11 samt
Jonny Karlsson telf: 0454-915 42.

Billeder af et Danmark der forsvinder

Det ville være utænkeligt, at man ikke skulle kunne finde et fotografi optaget af museumsinspektør Hugo Matthiessen i Illustreret Tidende, endda suppleret med hans egne ord: "Udviklingen er gået skånselsløst hen over resterne af fortidens frodige bykultur. Maleriske gårde og gader er forsvundne, skønne gamle bygninger jævned med jorden, og stadig falder mellem år og dag minde efter minde om vore forfædres liv og virke". Således lyder ordene fra hans mund. Illustreret Tidende har i decembernummeret 1995 fremhævet H.M.'s store indsats på det på det fotodokumentariske område.

De ydre vidnesbyrd om tidligere tiders købstadsliv svandt ind og det oprørte den engagerede medarbejder ved Nationalmuseets 2. afdeling. Han var selv bosat på Østerbro, men når hans chauffør på "de antikvariske tjenesterejser" ud i landet passerede etageejendommene i de københavnske forstæder, brummede inspektøren "abebure" fra bagsædet på vej mod den elskede, kulfyrede dampfærge fra Korsør. Og sommerhusbyggeselserne betragtede han uden tøven som fædrelandets hovedfjende. Fredericia-drengen Hugo Matthiessen var mildest talt ingen beundrer af udviklingen, og han fik på et tidspunkt den temmelig vilde idé "systematisk af gennemfotografere købstæderne". Den vandt genklang, men opgaven var både kostbar og krævende, og derfor appellerede han på Nationalmuseets brevpapir til købstædernes byråd om økonomisk støtte til projektet og fik som oftest bevilget nogle hundrede kroner til glasplade-fotografering af hver by. Et

sæt kopier fik byen, negativerne beholdt museet. Faktisk investerede han en halv snes år af sit liv i projektet og gennemfotograferede frem til midten af tyverne landets købstæder med udsøgt fornemmelse for detaljen. Købmandsgården betragtede han som "idealet af alt borgerligt byggeri", men også bindingsværket i lokale varianter lagde han stor vægt på og opbyggede en enestående samling øjeblikbilleder af købstadslivet. Samtidig studerede han gadenavne og aflæste i dem fortidens byplaner, og så oparbejdede han en enorm bekendtskabskreds over hele landet, som blev ham til stor nytte i hans omfattende kulturhistoriske forfatterskab.

Oprindelig var Hugo Matthiessen som historiker og forfatter mest interesseret i "vrangsidens ved fortidens købstadsliv" og skrev en række bøger om marginale eksistenser som bødler, stoddere, konger, prostituerede, dværge, hofnarre og hekse i tidens dystre retsbarbari, ofte med tydeligt markeret sympati for de tabende. Han var hektisk foretagsom i tyverne og blev med sin elskede bowlerhat og "Nellerød-kameraet" en kendt skikkelse over hele landet, når han drog rundt og indfangede vidnesbyrd om fortiden. Illustreret Tidendes egen beretning, viser tydeligt behovet for et "Dansk Topografisk Tidsskrift" af samme høje standard engang i fremtiden!

Illustreret Tidende er ikke længere væk end din telefon: 33 15 86 86 fra 10-14 mandag-torsdag, fredag 10-12.

Russiske billeder - 1894-1994

Brian Moynahan: Russiske Billeder 1894-1994. 319 sider. Forlaget Gyldendal. ISBN 87-00-22026-4.

"En fotografisk historie om de sidste 100 år i Rusland" - dette er undertitlen på et "brag" af en fotohistorisk billedbog. En del af fotografierne er hentet fra hidtil lukkede arkiver i det forhenværende Sovjetunionen, suppleret med mange mere kendte "historiske" billeder, som vi har set før, men nu med en grundig og sanddru fyldestgørende tekst. Fotografierne vises ubeskåret, urestaureret, med fedtpletter, negativnumre eller ridser, hvilket giver dem en yderligere autenticitet.

Dramaet begynder i Romanovernes Rige, og Zarens feudale samfund, hvor overklassens umådelige rigdom skues som kontrast til de arbejdsløses suppekøkken i Skt. Petersborg. Den grænseløse pengemagts udsugning af utallige millioner fabriksarbejdere, men særlig livegne bønder. I rystende billeder opleves, hvad der overgik zarens fanger, lænket til deres trillebøre måtte de arbejde fra solopgang til solnedgang. I den medrivende oplysende tekst får vi informationer, som for mange vil være en overraskelse. Næsten halvdelen af bogens 13 kapitler handler om krig og revolution. De mange drama-dokumentariske billeder viser os grusomheder, som værende en altoverskyggende dæmon i den russiske folkesjæl. Sideløbende oplever man de store forfattere: Tolstoy, Anton Tjekov, og Maksim Gorkij - hele den verdenskendte intelligentsia - verdenslitteraturens største navne som beskuere og fortolkere af denne smeltedigel, hvis endelige eksplosion var den russiske revolution. De rødes magt, de hvides terror - enestående billeder af magtens mænd fastfrosset af fotografens objektiv. Vi kommer mere end tæt på denne verdensrevolution, startet af idealister, men forrådt af skruppelløse magtmennesker. Alexander Kerenskij, Lenin, Trotskij, og Stalin - betagende og afslørende kontrafejer af personerne i dramaets midtpunkt.

Den gigantiske opbygning af sværindustrien, kanalprojektet fra Østersøen til Hvide Rusland (pris: 100.000 slavearbejders liv). Kollektivt landbrug, ensretning, hemmeligt politi - alt i 5-årsplanernes skygge. Massakre efter massakre,

ca. 42 millioner dræbte af NKVD, KGB, sult og sygdom - uvilkårligt i magtens kølvand.

På et tidspunkt chokeres man af denne bog, lægger den til side i den tro, at det må blive bedre. Men ak - vi er nået frem til Den anden Verdenskrig - tyskernes erobring af "Det russiske Rige" på højst 6 måneder. Atter rystes vi af de to giganters nærkamp: slaget ved Kursk 5. juli 1943. Næsten 7.000 kampvogne og selvkørende kanoner deltog i verdenshistoriens største panserslag. 160 tanks pr. 1,8 km front! Her, og ved Stalin-grad, blev VOR frihed vundet. 409.526 amerikanske lastvogne var med til at transportere den røde hærs soldater frem til Berlin i april 1945. Et billeddokumentarisk materiale uden sidestykke ledsaget af saglig og veldokumenteret tekst - 3 sider om erobringen af rigshovedstaden Berlin er grumme læsning. Pludselig er det hele forbi, eller er det?

Stalins død, efterkrigstidens kolde krig begynder - billederne ruller forbi, Nikita Khrusjtjov får magten, de store afsløringer - billedkavalkaden går helt frem til Jeltsins ordre til stormen på Parlamentsbygningen i Moskva i frihedens eller pengenes navn? Bogen er et tidsdokument af enestående værdi for den seriøse billedentusiast.

"Darkness and light"

- ESHP Symposium in Oslo 1994

SFFR - Sekretariatet for fotoregistrering i Norge har udsendt årbog for 1995. Indholdet omfatter 19 foredrag skrevet på engelsk. Blandt disse kan nævnes: Henrik Dupont indlæg om luftfotograferingens historie i Danmark. Roger Taylors indlæg omhandler "Darkness and light. Approaching Victorian landscape. Samtlige foredrag er yderst interessante og henvender sig ikke udelukkende til fagfolk. Interesserede kan erhverve de 160 sider med billeder for Nkr. 180,-. Bestilling: SFFR, Postboks 21, Kringså, N-0807 Oslo 8.

FOTOGRAFI, FORTID OG NÆRVÆR

Rigsarkivets fremragende magasin for dansk historie "Siden Saxo" har udgivet et temanummer med titlen "Fotografi, fortid og nærvær" nr. 4, 1995. 72 sider heftet. ISBN: 01 09 6028. Kr. 60,-. Rigsarkivet telf: 3392 3310.

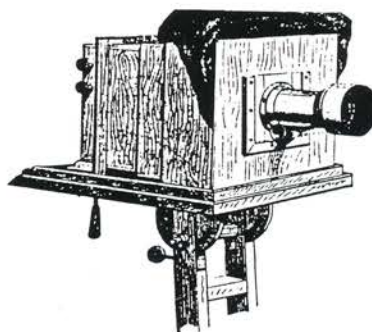
Magasinets sammensatte "gæsteredaktion" har indbudt en række skribenter og fotohistorikere, som hver på sin måde giver sit bud på fortids og nutids-trend inden for området. Det Kongelige Biblioteks nye chef for Kort- og Billedafdelingen, mag. art. Ingrid Fischer Jonge, beskriver i maleriske vendinger den ærværdige samlings grundlægger afdøde førstebibliotekar Bjørn Ochsners store indsats for at indsamle fotografier på et tidspunkt, hvor det endnu var økonomisk overkommeligt. "Den nationale billedhukommelse", hvilket er artiklens titel, bliver ikke brugt i det omfang det var ønskeligt. Og når det påpeges, at "Den nødvendige grundforskning mangler ganske enkelt omkring dansk fotografi", er det så sandt, som det er sagt.

Førsteamanuensis Roger Erlandsen skriver om etableringen af fotografiet i Norge. Stoffet er velkendt og tidligere behandlet af andre norske fotohistorikere, bl.a. Robert Meyer. På de afsatte 8 sider bliver vi gjort bekendt med udviklingens første år præsenteret med kyndig hånd.

Cand. comm. Johanne Marie Jensen skriver om "Livet og døden i familiealbummet". Artiklen følger tråden op fra hendes bog "Gennem lys og skygger - familiefotografier fra det forrige århundrede", som udkom sidste år. De 13 sider indeholder alt, hvad der næsten kan siges om familiefotografiets betydning i fortiden, men også hvad de private billeder betyder for os i dag. Johanne Marie Jensen er en fotohistorisk skribent, hvis udtryksform og bedømmelse man bør lægge mærke til.

Desværre lider temanummeret under at mangle et dansk fotohistorisk indslag. Redaktionen kan ikke være uvidende om Dansk Fotohistorisk Selskabs

eksistens, hvoraf Rigsarkivet og de fleste skribenter er medlemmer. Selskabets beskedne indsats, bl.a. ved temanummeret "Lysets Spor" fra 1989, burde være bekendt. En detailforskning af mag. art Ida Haugsted, præsenteret af Bjørn Ochsner, vedr. fotografiets fremkomst i Danmark, tilskyndet af Kong Christian VIII, Danmarks første daguerreotypist Chr. Tuxen Falbe og H.C. Ørsted. Herudover kan nævnes en håndfuld andre emner: Sofus Juncker-Jensens erindringer, Marius N. Topps unike autochromplader fra 1908-12, i dag placeret på Museet for Fotokunst i Odense, verdens største samling af runde "Stirn-glasplader" - "Herregårdsliv 1887-1900" - skænket til Danmarks Fotomuseum i Herning. En samling på næsten 700 optagelser af livet i Københavns nordvestkvarter op igennem 1920'erne, 30'erne, 40'erne og 50'erne, indfanget af kanonfotografen Bernstein Nielsen. Når dette er sagt, kan det anbefales at nærlæse Axel Bolvigs "På Kodaks præmisser", et glimrende analyserende indlæg, hvor tingene bliver sat på plads - slutlinierne lyder: "Det er på tide, at historikere også tør med det udgangspunkt, at vi ikke er ansat på Ekstra Bladet og altid har de metodebøger i baglommen, som desværre ikke udtaler sig om billeder endsige fotografier".

Foto Fortid & Nærvær

Fotografi, fortid og nærvær.

Siden Saxo er et tidsskrift med gode og spændende historier om historien - formidlet klart og levende fra ny forskning og udgivet af Statens Arkiver i smukt farvetryk fire gange om året. Siden Saxo har valgt at lave et *temanummer om fotografier med ni artikler*, hvor danske og nordiske billedforskere giver deres forskellige bud på væsentlige sider af fotografiet og dets rolle i historien. Det er blevet en antologi på 72 helsider med eksempler fra fotografiets forskellige genrer.

En artikel behandler den jødiske fotograf Shimon Attie, der arbejder med historie og erindring ved at sammenkæde gamle og nye fotografier. Desuden diskuteres brugen af fotografier som historiske kilder ud fra forskellige synsvinkler; kan de benyttes som dokumenter eller er de snarere udtryk for manipulation? Det Kongelige Biblioteks store billedsamling præsenteres, som et oplæg til ny forskning i fotografi. Og udvalgte emner fra fotografiernes egen historie tages op - ligefra nyere katastrofebilleder i aviserne og madfotografier i damebladene, over familiefotografier gennem tiden og helt tilbage til portrætfotografiets første årtier efter 1839.

Siden Saxos enkeltnumre koster 60 kr, et årsabonnement på 4 numre 140 kr. Temanummeret om fotografi kan bestilles ved ringe på tlf. 33923310, eller ved at indsende et brev eller følgende talon til:
Siden Saxo, Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, 1218 København K.

**Undertegnede bestiller hermed Siden Saxos
temanummer om fotografi til 60 kr.**

frimærke

Navn: _____

Adresse: _____

**Til
Siden Saxo**

**Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 Kbh. K
Danmark**

Ønskes i alt 4 numre til 140 kr, kryds her : _____

Kære medlemmer af
Dansk Fotohistorisk Selskab

Landsmøde og Generalforsamling

afholdes

Lørdag d. 27. april 1996

på
Værksted- og kulturhuset Badstuen
Østre Stationsvej 26, 5000 Odense C

Program

- 10:30 **Formanden** byder velkommen
Herefter kan medlemmerne opstille loppevarer
10:40 **Det store loppemarked** begynder
12:00 **Middagspause**
13:30 **Generalforsamlingen** begynder
Dagsorden, se nedenfor
Anvisningssalget begynder umiddelbart efter
generalforsamlingen
-

Dagsorden

- 1 **Valg af dirigent**
- 2 **Formandens beretning**
- 3 **Kassererens beretning**
- 5 **Indkomne forslag**
Forslag skal være hos formanden senest:
15. april 1995.
- 6 **Valg til bestyrelsen**
Andreas Trier Mørck, Niels-Ove Rolighed,
Niels Resdahl Jensen, Kaj Kempel
modtager genvalg.
- 7 **Valg af revisorer**
Henri Mæhle , Lars Schönberg-Hemme
modtager genvalg.
- 8 **Fastsættelse af kontingent**
Bestyrelsen foreslår kontingentet hævet til
kr. 250,- med virkning fra 1997.
- 9 **Eventuelt**

Dansk Fotohistorisk Selskab

Regnskab for 1995.

Tårs, d. 17. februar 1996.

Indtægter

Kontingenter	94.010,00
Renteindtægter	50,13
Annonceindtægter	9.483,72
Løssalg af Objektiv mm	2.168,00
Anvisningssalg	13.468,00
Tilskud	10.000,00
Diverse	125,00

Indtægter i alt

129.304,85

Omkostninger

Objektiv	52.650,71
Kontor, porto mm	19.635,12
Telefon	11.312,00
Kørsel, rejser	13.673,28
Gaver, møder mm	10.951,01
Diverse	3.179,96

Omkostninger i alt

111.402,08

Resultat

17.902,77

Aktiver

Kasse	0,00
Giro	46.558,33
Jyske Bank	1070,78

Hos kassereren	47.629,11
Udlæg	8.417,09

Aktiver i alt

56.046,20

Passiver

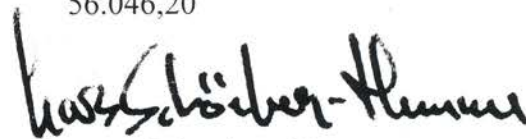
Formue pr. 31.12.1994	14.936,25
Skyldig moms	3.056,88
Skyldige omkostninger	38.053,07

Passiver i alt

56.046,20

Niels-Ove Rolighed
Kasserer

Henri Mæhle
Revisor

Lars Schönberg-Hemme
Revisor

Anvisningssalgslisten

Odense, lørdag, d. 27. April 1996.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerslagskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 39 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Dr. Lüttke pladekamera 9x12 m/taske.	B/C		
2	Kodak klapkamera 9x12 Autographic m/taske.	B		
3	Lysmåler Light Values + kasse med diverse.	B/C		
4	Teaterkikkerter, den ene perlemor.	A/B		
5	Vokar med 2,8/50mm, Made in USA, m/taske.	B		
6	Leitz afstandsmåler, sort.			
7	Kikkert 8x30.			
8	~~Rolleiford.~~ MINOLTA - 16 MG	A		
9	Kasse med A4 diasark, ca. 180.			
10	Leica B-taske, model M3.	C	100	
11	Steinheil Culminar 2,8/85, 39mm Leica-gevind. Med Solblænde.	B/C	300	
12	Tokina RMC (Multi coated) 3,5/200mm, 42mm gevind.	B	200	
13	Mamiya Sekor E (Multi coated) 2,8/135mm. Bajonet.	A		
14	Mamiya Sekor kamera model 500TL, 2,8/50mm og 2/50mm. Virker.	B/C	100	
15	Rodekasse med Gepe diasrammer, blade mm.			
16	Polaroid SX-70 Landcamera m. taske, blitz og brugsanvisning. Virker.	A	200	
17	Bolex Paillard gengiver 8mm m/ taske.	B		
18	Voigtlander diasfremviser m/taske.	B		
19	Eumig gengiver/optager, dobb. 8, mm.	C		
20	Liesegang diasfremviser.	C		
21	Paximat diasmagasiner, 6 stk. i etui.	B		
22	Minette 8mm viewer til smalfilm m. splejser.	B		
23	Zenit spejlrefleks m. Helios 2/58mm, BT. Fabriksnyt.	A	350	
24	Rodekasse.			
25	Eumig dobb. 8 gengiver m. taske.	B		
26	Eumig Sound optager m. ekstern mikrofon og flot beredskabstaske.	B		
27	Eastman Kodak Company fremkaldetank, sjælden.	B	100	
28	Ektasound Super 8 optager m. mikrofon og taske.	A		
29	Zorki 4K.	A	600	
30	Glasplader, 18x24, 4 æsker med motiver fra maskinfabriker.	B		
31	Glasplader, 13x18, 4 æsker med personer og motiver fra fabriksbiller.	B		
32	Fotoapp.: Zeiss Ikon Box Tengor og Ferrania Rondine.	B	200	
33	Elmo Super 8 optager i fabriksemballage.	A		
34	Junior 35mm gengiver m. 3 film, håndbetjent.	B	150	
35	Beli diasprojektor i bakelit.	B		
36	Kodascope 8mm filmfremviser, model C.	B	150	
37	Minolta 16 E-E m. BT.	B	100	
38	Cabin 5x5 miniprojektor.	B		
39	Nettel 13x18 m. Original Nettel objektiv, mrk. Süddeutsche Kamera Werk.	B	1000	
40	Robot fra flyvevåbnet i stålkasse.	B	700	
41	Sankyo EM-40XL Super 8 optager m. taske.	B		
42	Cigarettænder på treben, udformet som minifotoapparat.	B		
43	Glasplader, 18x24, 4 æsker med motiver fra fabriksbiller, bl.a. Carlsberg og Stjernen.	B		
44	Rodekasse.			
45	Stereobetrager i lille papæske + Paterson Contact Printer	B		

Anvisningssalgslisten

Odense, lørdag, d. 27. April 1996.

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig **INTET** ansvar for eventuelle fejl eller mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes **KONTANT** på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives ikke. Undtaget er bud fra medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved hammerslagskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand, hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen:

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup. Tlf.: 39 62 09 62.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
46	Lille trækasse m. 5 glasforsatser + minikamera m. Billeder fra Italien + 'Filmette' 35mm filmbetragter.	B		
47	Rodekasse			
48	Retinette 1a m. BT.	A		
49	Topcon spejlrefleks, objektiv 1:2, m. BT.	B		
50	Zeiss Ikon Ikonlux 12N diasfremviser.	A		
51	Episkop (lysbilledapp. i jern og messing, smukt).	A/B	500	
52	Kodak Retina 1a.	B/C		
53	Zeiss Ikon Box Tengor 54/2, 1934-38.	B/C		
54	Zeiss Ikon Box Tengor 54/2, 1926-28.	B		
55	Ica Ideal III, Tessar 4,5/12cm.	C		
56	Kodak No.2A Folding Autographic Brownie med griffel.	B		
57	Voigtländer Bessa 6x9, Voigtar 6,3/120mm, 1928.	B/C		
58	Edixa-Mat Reflex, Mod. B-L, kamerahus (defekt).	C		
59	Yashica Electro 35.	A/B		
60	Zeiss Ikon Colora, Novar-Anastigmat 3,5/45mm.	C		
61	Zeiss Ikon Contax I, sort, Tessar 3,5/5cm (defekt).	C	1000	
62	Kodak No. 1 Pocket Junior.	B/C		
63	Contessa Nettel Altura, 9x12 pladekamera.	C		
64	Kodak Vest Pocket Autographic med griffel.	C		
65	Kodak No. 1A Autographic Junior, mærket Illum, København K.	B/C		
66	Voigtländer Vito B.	C		
67	Voigtländer Vito CL.	C		
68	Ica Lola 136, 9x12 pladekamera.	B/C		
69	Kodak No. 2C Folding Autographic Brownie.	B/C		
70	Kodak Folding Brownie six 20, England.	B		
71	Zeiss Ikon Contessa 35, Z533/24, Tessar 2,8/45mm.	B		
72	Kodak Retina 1b med taske.	B		
73	Pladekamera 10x15 med lukker, uden optik (defekt).	C		
74	Fotografisk Årsbok 1947-48-49, svensk.			
75	Fotomagasinet 1965, komplet årgang.			
76	Stereoscope, pour positifs, 45x107.			
77	Nikkor 2/50mm, nr. 3107310.	B		
78	'Danmark set fra luften'.			
79	View-Master m. 5 hjul, æske.	B		
80	Akarex m. Westar 3,5/45, BT.	B		
81	Piccolette sparebøsse.			
82	Rodekasse.			
83	Kasse med fotobøger og blade.			
84	Exa II m. 2,8/50.			
85	Weston Master V m. Invercone.	B	250	
86	Zeiss Ikon Nettar 515, 4½x6, m. Novar Anastigmat 4,5/75mm.	C		
87	Orion Rio, 6x9, m. Spezial Aplanat 8/105.	C		
88	Coronet Twelve-20, engelsk 2-øjet boks.	C		
89	Rodekasse m. 5 kameraer.			
90	Rodekasse m. 5 kameraer.			

91 TASKE

1896 - 1996

"Blandt alt det, den industrielle revolution har frembragt, er der enkelte ting, der på en sjælden harmonisk måde har passet sig ind i vor levevis. Fotografiapparatet er en af disse ting. Det at kunne fotografere, at fastholde et synsindtryk, er opfyldelsen af en gammel drøm hos mennesket".

Ludvig Bødtcher 1846.

Flemming Berendt

Der var feststemning i H.P. Jensens have i Knudriisgade, Århus, en dag i juli måned 1896. Man havde i længere tid overvejet om ikke den største by i hovedlandet burde have sin egen foto-amatørklub. KFAK's succesrige start i kongens København var så afgjort en medhjælpende faktor - desuden var adskillige håndsnilde amatører forlængst begyndt at fotografere og eksperimentere med den fotografiske kunst. Sammenkomsten i H.P. Jensens hjem omfattede fabrikant C.A.L. Skaarup, klokkestøber L. Andersen, fabrikant Fr. Windel, bogholder B.A. Thun og fabrikant cand. pharm. Aschlund. Efter en udarbejdelse af klubbens love, besluttede man på den stiftende generalforsamling den 17. juli 1896 at vedtage disse. Ovennævnte 5 personer valgtes ind i bestyrelsen. Fabrikant C.A.L. Skaarup blev Aarhus Fotografiske Amatørklubs første formand, med B.A. Thun som sekretær. Hermed havde Jylland fået sin egen fotografiske amatørklub.

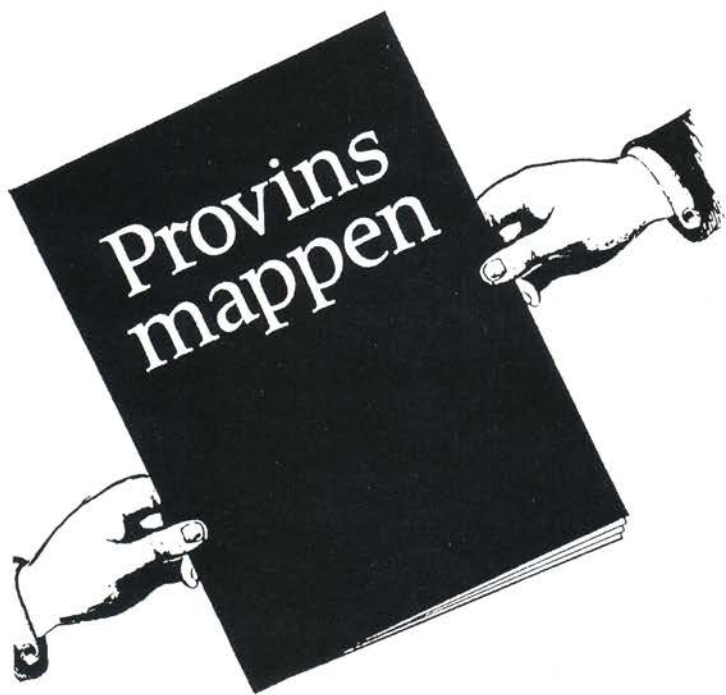
Begyndelsen

Klubbens medlemmer behøvede ikke at sætte de-

res lys under en skæppe. Fotografiets to opfindere, den tidligere officer Nicéphore Niepce og kunstmaleren Louis Daguerre var jo selv amatører. Den fine glose AMATØR betyder at dyrke en kunst uden at have det som erhverv. De jyske fotoamatører har, som deres sjællandske kolleger, anvendt L.G. Kleffels bog "Fuldstændig Veiledning i Praktisk Fotografi" fra 1865 som lærebog til deres praktiske øvelser. Det er tydeligt at de tidligste fotografier, hvoraf enkelte har overlevet, bærer præg af bogens indgående belæring. Stor dygtighed og sans for smukke motiver blev da også resultatet. Amatørfotograferne bestræbte sig i høj grad på at efterligne kunstmalerens motivvalg, dvs. at man ofte drog ud i naturen for at fastholde landskabet, træer, søer og moser. Bromolieteknikken var velegnet, men kompliceret.

Vi har intet materiale om de første mange års aktiviteter, da klubbens tidligste notater, breve og protokoller er gået tabt - men de har næppe afveget meget fra KFAK's på Sjælland. Vi må derfor

Provinsmappens rorgænger var skoleinspektør Andreas Johansen. Fotograferet her af Poul Pedersen i ca. 1938 under en udflugt til Mols Bjerger.

formulere vor beretning ud fra nulevende ældre medlemmers vidnesbyrd.

I 1923 fik skoleinspektør A. Johansen, kendt for sine fine bromoliebilleder, den geniale idé at oprette den selvstændige forening "Provinsmappen". Nogle af mappens førende kræfter var bl.a. Svend Thomsen, Frode Bendixen, Thomas- og Poul Pedersen, E.K. Agerschou, Thorkild Svendsen og Børge Venge. Bestyrelsen vedtog, at de deltagende medlemmer ikke måtte have personlig kontakt med hinanden. Det var meget vigtigt, at bedømmelsen af billederne i "Provinsmappen" skete på et neutralt grundlag. Den blev etableret som en reaktion mod det overhåndtagende københavneri, og ifølge foreningens love, kunne medlemmer kun optages, som boede udenfor København. Optagelseskriteriet var temmelig krævende, og der måtte ikke være over 18 medlemmer. Ofte var der "venteliste" på ansøgere. Et sammenfald af AFA medlemmer og "Provinsmappen" blev følgen. Senere har man flere gange prøvet at ændre denne bestemmelse, men forgæves.

Århus Fotografiske Amatørklub havde allerede på daværende tidspunkt et godt ry på sig. Midt i 1920'erne var Abessiniens kejser Haile Selassie

på officielt besøg i Danmark. En af gaverne til den fotointeresserede kejser var et album med amatørfotografier af det danske land. Heri deltog A. Johansen med flere.

Aktiviteterne

Klub- og "Fotosæsonen" begyndte i april måned, når fuglene begyndte at kvadre, og længslen efter at komme ud i naturen pressede på. Medlemmer havde vinteren igennem på aftenmøderne pudset, trimmet og klargjort deres fotografiapparater. De forskellige filmtyper var blevet afprøvet - nu var man klar til at indfange sit favoritmotiv. En af to gange i løbet af sommeren drog man ud på den helt store fotosafari, udflugtmålene var "Vester Mølle" ved Skanderborg, Mariager Fjord, Hohøj, Hvidsten Kro og Mols Bjerger, hvis motivmuligheder var udtømmelige. På disse ekskursioner var vin, øl, mad og konen (frivilligt el. ufrivilligt) en uomgængelig nødvendighed. Resultaterne var en cirkulerende "kritik-mappe" - de deltagende kunne udmærket også være "leverandør" til "Provinsmappen". Børge Venge i Ebeltoft var i 1930'erne meget aktiv, bl.a. grundlagde han en fotoklub i Dansk Vandrelaug.

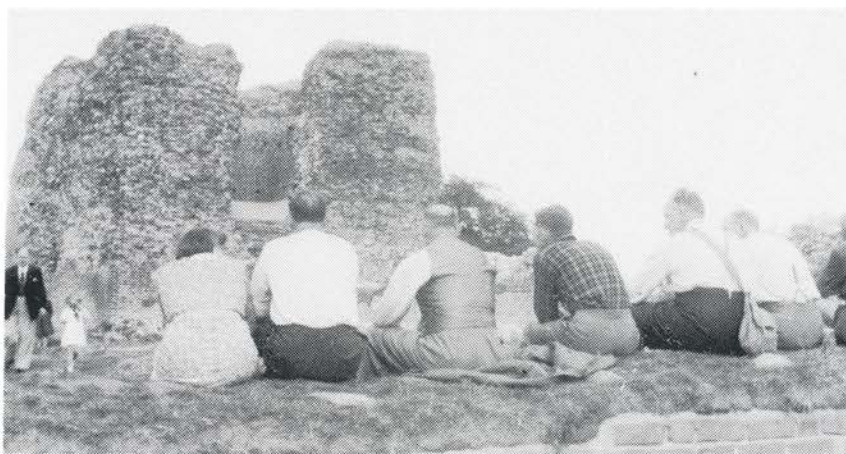

"Fra havnen i Århus". Thorkil Svendsen, "Provins-mappen".

Frokost ved slotsruinen. Formanden Asger Nielsen, Thorkild Svendsen og Kaj Kristensen.

På sommerens ekskursioner var vin, øl, og konen en uomgængelig nødvendighed. Billedet er fra Kalø Slotsruin.

En morsom aftenoptagelse med blitz. Fra v. V. Nielsen, ukendt, Nita Venge, bagved Åge Prinzlau, i hvid frakke A. Bille, med alpehue Asger Nielsen, yderst til h. med Rollei K.G. Kristensen, ca. 1952.

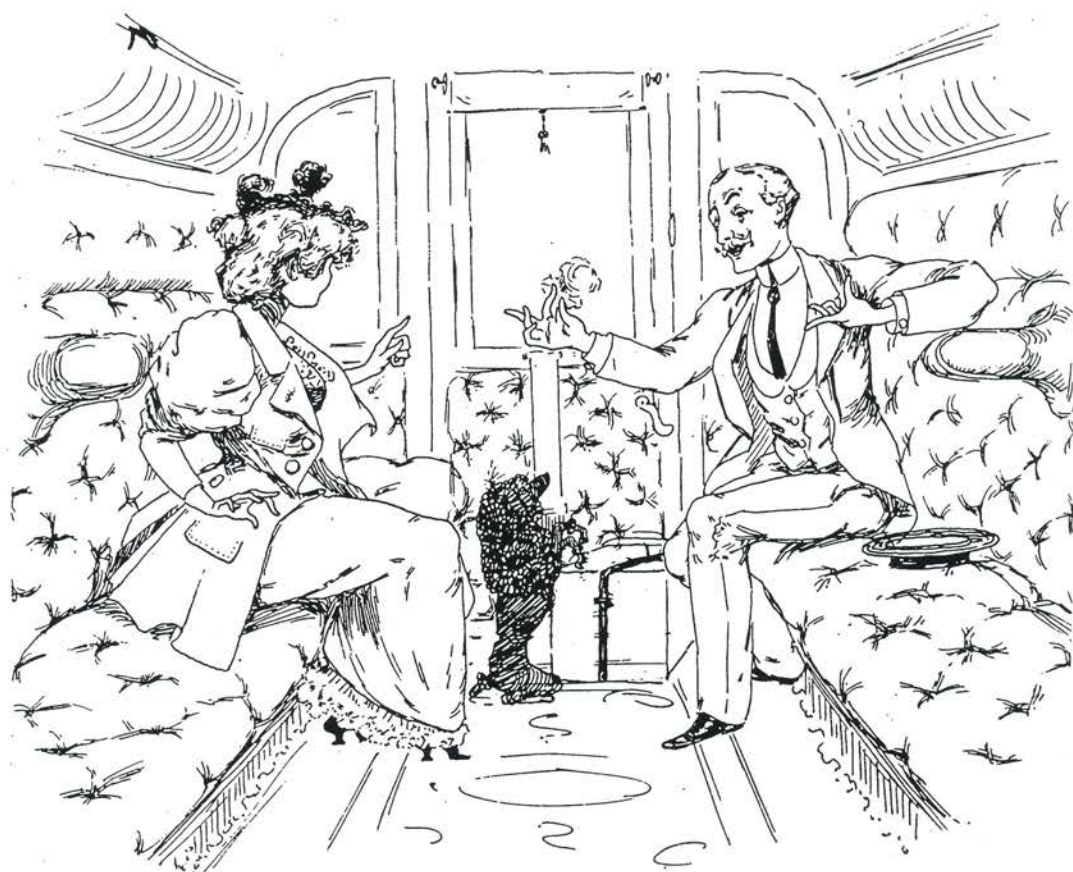

"Brænding" fotograferet af Asger Nielsen ca. 1935.

Amatørfotografens lille uheld!

Robert Salles

Forstørrelsesteknik var et grundelement i klubbens aktiviteter, her holder Martin Sørensen "Mimosa", klubaften.

I vinterhalvåret var man i en periode optaget af portrætfotografering. De herrer "aftog" hinanden på skift, ofte med et resultat - som blev gemt væk. Det hændte, at man dristede sig til nøgenfotografering, hvis lejligheden bød sig. Klublokallets knirkende rørsivstol blev anbragt midt i lokalet, klar til at modtage modellen. Fotomodellen ankom, afklædte sig behørigt, hvorefter hun blev "arrangeret" i stolen. Det overvældende fremmøde af amatørfotografer stod i en kødrand omkring modellen. 1930'ernes fotografiapparater var omstændelige, besværlige og tidskrævende at indstille - det tog sin tid!

Efter de første "skud" bad man den unge model om en ny "stilling" - ak og ve - den ganske ryg og popo var rødtribet af stolens rørflet. Hun kunne naturligvis ikke mere bruges som model den aften, og blev "afmønstret". Mange dyrkede også udendørsfotografering. Det hændte ofte, at man arrangerede slentreture i Århus midtby, bl. a. var Rådhusparken et yndet sted for aftenoptagelser. På de ordinære klubaftener indbød man foredragsholdere, som underviste i komposition og billedforståelse samt brugen af det tekniske udstyr. Resultatet af alle disse tiltag var, ud over "Provinsmappen", at deltage i Dansk Foto-Unions Landsudstillinger og andre fotokonkurrencer.

"Rystende"

Efterhånden som amatørfotografien udviklede sig, erhvervede medlemmerne sig flere og flere rekvisitter og hjælpemidler til udførelse af de komplicerede fotografiske processer - og mange havde store pladsproblemer. Skoleinspektør A. Johansen var ingen undtagelse. Den venligsinde ægtemand med to børn havde imidlertid fået en lys idé: han ville indrette sit mørkekammer i lejlighedens køkken. For husfredens skyld var det en familieaftale, at der kun måtte fremkaldes billeder om aftenen. Den håndsnilde Johansen monterede sit forstørrelsesapparat på et vandrør, som løb i et køkkenskab. Det havde blot den ulempe, at han først kunne kopiere sent på aftenen, når ovenboen havde tappet vand til aftenkaffen, - vandrøret bankede og rystede, når der blev tappet vand!

"Oktober" af Henry Mogensen.

Det færdige resultat skulle ofte igennem en "skærsild" før fotografiet kunne godkendes. Bagerst nr. 3 fra v. Børge Venge. De øvrige var bl.a., Lauritz T. Nielsen, Worsøe, Henning Petersen, Rove Sommer, frk. Worsøe, Kaj Jensen og Frede Jensen.

I vinterhalvåret var mørkekammerarbejdet intensivt. Her bedømmes et billedes kvalitet. Bagerst fra v. Martin Sørensen (Mimosa), Henning, og med billedet i hånden Worsøe.

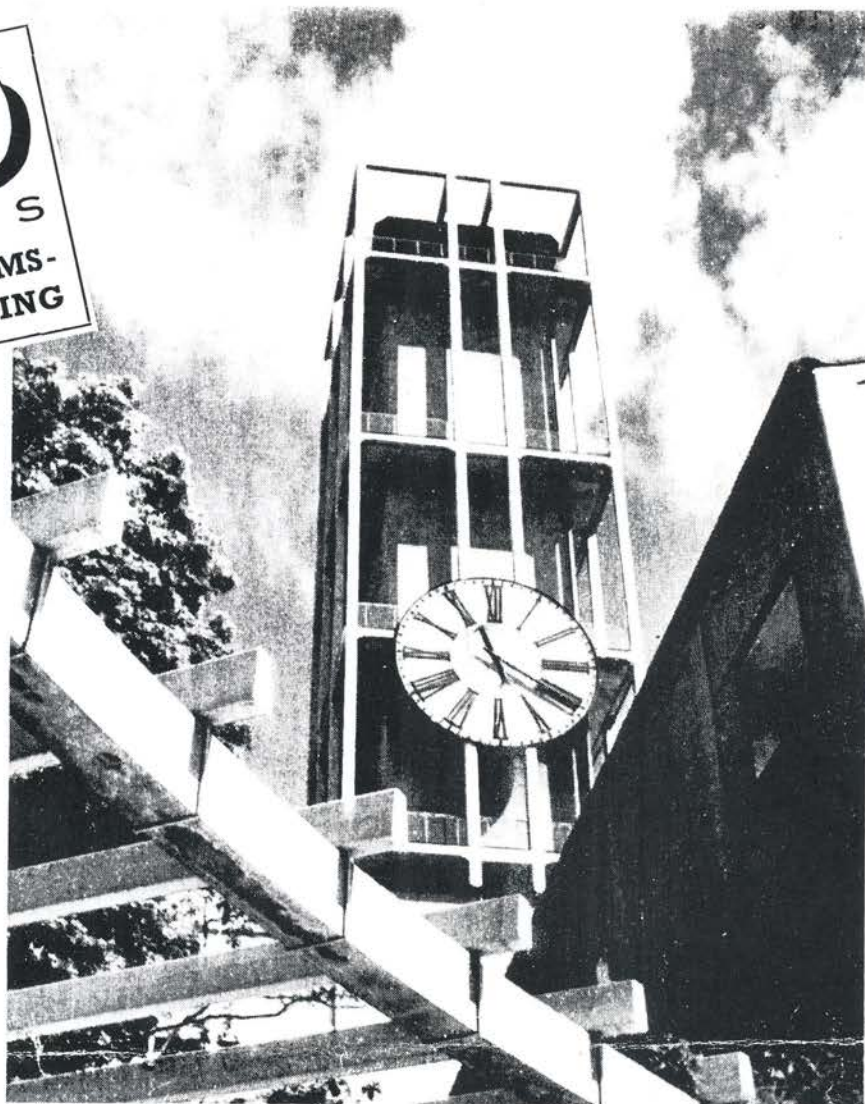

Foto: Billederne venligst udlånt af Børge Venge, Ebeltøj.

"Portræt-aften" - nr. 3 fra v. politiassistent Erik Petersen, siddende ing. Lauritz T. Nielsen, den skaldede herre er Kaj Jensen, bagved kontorist Worsøe og i forgrunden Frede Jensen.

50
A A R S
JUBILÆUMS-
UDSTILLING

50 år

Den 17. juli 1946 kunne den hæderkronede klub fejre sit 50-års jubilæum. Hvilket skete med mæner. Man arrangerede en fotoudstilling på byens rådhus. Århus Rådhus var blevet byens vartegn, hvilket man havde besluttet sig til at gøre endnu mere synligt. Klubbens mangeårige veteran Børge Venge fotograferede og fremstillede et kæmpebillede på omkring 2 x 3 meter til ophængning i rådhushallen. Det store billede blev fremstillet ved at sætte 3 baner fotopapir nøjagtigt sammen. Mørkekammerarbejdet blev udført i vaskerummet på Valdemarsgades skole af snedkermester K.G. Kristensen, maskinarbejder Niels Hansen, og skoleinspektør E. Kruse Agerschou. Alle 3 baner fotopapir er belyst samtidigt. Fremkaldelsen og fikseringen blev foretaget ved hjælp af en vandkanne og store totter vat. Fotopapiret lå udbredt på bordpladen imens. Skylningen er foretaget med en vandslange.

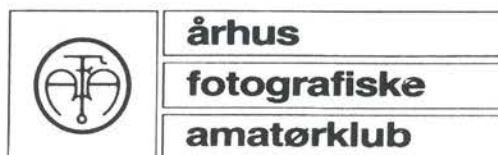
Den store udstilling omfattede 5 afdelinger: Aarhus fotografiske Amatørklubs billeder, Dansk Fotounions Landsudstilling 1946, finske, norske billeder og svenske billeder - i alt ca. 500 fotografier. Den største sensation var det første plastiske fotografi vist i Danmark. Billedet var af en ung pige, der står med en buket blomster, og uden at anvende stereoskop-betrakter ser man pigen så lyslevende, som rakte hun armen ud af billedet. Fotografiet var udlånt af direktør H. Gregers Andersen, København.

Udstillingen blev set af adskillige tusinde århusianere. Succesen blev hurtigt fuldt op ved at deltage i den årlige internationale udstilling af billedmæssig fotografi i Danmark - på Charlottenborg i København - som prinsesse Caroline-Mathilde var protektor for. Herudover begyndte man at optræde på udstillinger i Tyskland, England og Amerika.

Dommerkomiteen i arbejde - fra venstre: H.B.J. Cramer, Poul Pedersen og H. Willemoes. I baggrunden fotograf Thomas Pedersen, der velvilligt stillede sit atelier til rådighed for dommerne, som i tre dage havde et hårdt job, idet de 2600 indsendte fotografier var af ret ensartet kvalitet.

"Vi og vore naboer"

I 1965 foretog man et "tigerspring" - man arrangerede provinsens første internationale udstilling med den udmærkede titel: VI OG VORE NABOER - mere international kan en titel ikke være. Klubbens medlemmer fik hurtigt at føle, hvilket kolossalt arbejde, der skal præsteres. Alene at få kontakt til 4-5 tusinde fotografer verden over er lidt af et job. Man arbejdede i næsten 2 år for at virkeliggøre udstillingen - og det lykkedes. En kyndig dommerkomité bestående af cand. mag. H.B.J. Cramer, fotograferne Poul Pedersen, Århus, og H. Willemoes, Ålborg, skulle udvælge 350 s/h billeder og 70 farvedias ud af ca. 2600 indsendte fotografier.

Udstillingen blev en fantastisk succes. Over 10.000 gæster mødte op for at beundre de mange billeder fra 44 forskellige lande. Redaktør Willy

Klaebel skrev bl.a.: "At fotografere er at se - og at fastholde det set med kameraøjets hjælp - men denne mulighed kan udnyttes mere eller mindre bevidst. Man kan udelade, antyde eller fremhæve ud fra æstetiske synspunkter, og man kan lade billedet viderebringe et budskab. Navnlig det sidste er fotografiens universelle egenskab, som slår bro over alle grænser. Ved denne udstilling er anslået et tema af medmenneskelig værdi, fordi vejen til en bedre forståelse folkene imellem går over kendskabet til hinandens levevilkår".

Når fotohistorikerens "materiale" slipper op - føler man sig som brikken, der ikke kan flyttes - skakmat. Århus Fotografiske Amatørklubs sidste 15 års historie lader vi klubbens nuværende formand berette om.

Et af Poul Pedersen arkitektoniske fotografier fra 1948.

ÅRHUS FOTOGRAFISKE AMATØRKLUB

1984 - 1996

Jørgen Stubtorft, formand

Jeg kom ind i klubben omkring 1980. Vi var nogen stykker der gik til foto på ungdomsskolen. Vores lærer, Steen Søgård, var også formand for AFA på det tidspunkt. Flere af mine fotohold-kammerater havde allerede gået i klubben et stykke tid, da jeg startede. Derfor var det også nemt at starte, for jeg kendte jo flere i forvejen. Ingen fra fotoholdene er med mere, de fleste fotograferer kun børnene og på ferieturen. Et par stykker har dog foto som levevej i dag. Fra sommeren 1982 til februar 1984 boede jeg på Sjælland og var således ikke med i AFA i den periode.

Programmet og medlemmerne

Der er stadig en del elementer i klubbens program der er det samme i dag som dengang. Men sæsonen er blevet længere. Dengang startede man først efter festugen var overstået, d.v.s. midt i september. Sæsonen sluttede i april måned. Der var vist tradition for en enkelt eller to udflugter inden sommerferien. I dag starter vi sæsonen med klubaften hver onsdag midt i august og kører frem til sankt hans. Ved siden af den egentlige klubaften har vi jævnligt fototure eller ture til fotoudstillinger m.v. I de sidste par år har der endda været udflugter i løbet af sommerferien for de der havde tilkendegivet interesse for deltagelse.

Klubbens medlemsskare var dengang ældre end i dag. Eller måske var det bare en følelse jeg havde, for jeg var jo selv ganske grøn da jeg startede. Men det er mit indtryk, at AFA's medlemsskare er ret ung i forhold til de andre klubber vi har kontakt til. Det giver sig også udslag i vores placeringer i konkurrencer med andre. Vi har mange medlemmer, der er "nye". Det gør, at man måske ikke tør prøve så meget nyt, men stadig arbejder på at lære teknikken at kende. Blandt klubbens medlemmer er en del som jeg vil betegne som talenter. Hvis de bevarer gejsten med foto som hobby, tror jeg nogle stykker vil gøre sig gældende i løbet af kort tid.

Jeg har tænkt over, om medlemmerne dengang var mere entusiastiske end i dag. På nogen områder tror jeg det, for man havde nok typisk færre ting at dyrke i fritiden. Video, satellit-tv og hjemmecomputeren har haft en stor udbredelse i de seneste 15 år. Det har da også haft en stor indflydelse på medlemstallene i fotoklubberne, som generelt er dalet meget. I AFA har vi præsteret at holde et nogenlunde stabilt medlemsantal de seneste år.

Klublivet og billederne

I starten af 80'erne var det nærmest en tradition at slutte klubaften af på et værtshus - bare en enkelt øl eller måske to, men aldrig noget "vildt". Dengang kunne det godt blive lidt sent inden man var hjemme. I dag er den sjældent ret meget over 22, før lyset er slukket i klublokalet.

Da jeg startede i klubben, var billedsynet noget mere traditionelt, end det opleves i dag. Et af medlemmerne, Jan von Deyen, havde sit speciale med dobbelteksponeringer. Jeg husker det mest som motiver fra skoven, hvor den ene optagelse i dobbelteksponeringen var stillet skarpt og den efterfølgende var stillet uskarp. Det gav en spændende effekt. Klubben var nærmest delt i to lejre. Et andet medlem, Jens Andersen, tog en natoptagelse af en havelåge. Det billede gav store, ja nærmest voldsomme, diskussioner i klubben. En overgang snakkede man endda om tiden før og efter havelågen.

Klublokalerne

Klubben holdt til på Langenæs bibliotek i starten af 80'erne. Her var et mødelokale, som havde egen indgang. Der var toiletter og garderobe. Klubbens depot var i et lejet kælderrum i en boligblok i forstaden Højbjerg. Man havde enkelte rekvisitter til mødeaftnerne stående i et lille depot i mødelokalet. Øl og sodavand til klubaftenen stod hjemme hos formanden, som sørgede for at bringe det frem og tilbage. Et værre slæberi.

Der var en strid med den daværende bibliotekar på biblioteket. Hvad det egentlig skyldes ved jeg ikke, men jeg tror det var noget med, at han hellere så, at kun biblioteket benyttede lokalet - og det derfor skulle stå tomt om aftenen. Lokalet på Langenæs Bibliotek var forøvrigt ganske udmærket. Der var højt til loftet og på et tidspunkt byggede nogle af medlemmerne en fastmonteret skærm til at vise dias på.

Tiderne skiftede og i 1986 blev AFA nød til at skifte mødested. Der var meget fremme om farlige asbestlofter, og Langenæs Bibliotek var et af de steder der skulle renoveres. Nu fulgte en hektisk tid. I en tid måtte vi køre til et selskabslokale i Trige. Langt ude på landet i forhold til Århus.

Det var nogenlunde samtidigt, at klubben også blev opsagt fra depotrummet i Højbjerg. Udstillingsmaterialerne, bogsamlingen, billedarkivet og klubbens arkiv blev spredt ud blandt medlemmerne. Jeg havde et ekstra kælderrum, som blev inddraget til udstillingsmaterialerne, som så stod samlet. I dag har vi ikke meget materiale om klubbens fortid. En del er sikkert forsvundet ved det kaos der opstod omkring opbevaringen.

Efter et par måneder med tyndt besøgte mødeaftner i Trige, lykkedes det at komme ind på Søndervangens Bibliotek i et mødelokale. Lokalet var fint, der var mulighed for at få nogle af vores ting i et lille depot, som også blev benyttet af de andre brugere af mødelokalet, og bibliotekets personale var flinke at arbejde sammen med. Desværre lå mødelokalet et stykke uden for bymidten. Det kostede medlemmer, for de potentielle medlemmer, der før i tiden "kiggede ind" og måske blev hængende i klubben, så vi ikke. Begge de to biblioteker er forøvrigt lukket sidenhen.

En overgang spøjte det lidt, at vi måske kunne komme ind på den nedlagte Århus Østbanegård. Sådan gik det nu ikke - men fra november 1988 fik vi lokaler i kælderen på Brobjergskolen - lige overfor Rådhuset, ved siden af Musikhuset. Mere central beliggenhed kunne man vist ikke forlange. Lokalerne måtte ikke bruges til undervisning, da der kun var en flugtvej. Mærkeligt nok måtte der godt være 20-30 fotoklubmedlemmer i lokalet.

Vi satte selv lokalerne i stand. Lokalerne gjorde det muligt for os at samle såvel depot som mødelokale. At vi nu var vores egen herre gjorde også, at der blev mulighed for at indrette mørkekammer og benytte lokalerne til atelier. Egen herre er måske en overdrivelse, for ganske vist havde vi egen nøgle - men skolens hoveddør skulle låses af pedellen. Altså måtte vi være ude inden 21,50 og selvom Brobjergskolen på det tidspunkt blev benyttet til fritidsundervisning og lignende, var der en del begrænsninger i week-enderne og skoleferierne.

Jeg husker en sjov episode. Vi fik overtalt en pedel til, at vi måtte være der lidt længere og skulle nok sørge for at hoveddøren blev låst. Både pedellen og os regnede med, at det var en smæklås der var på hoveddøren. Det var det bare ikke. Da vi var på vej ud kunne vi jo ikke låse fordøren, for vores nøgler passede ikke i den. Døren kunne godt låses indefra - og efter mange dybsindige overvejelser blev løsningen, at et af medlemmerne låste hoveddøren indefra, slukkede lyset og låste sig ind i klublokalet igen. Lokalet lå jo i kælderen og vinduerne var ikke for store. Så vi havde valgt den tyndeste og mest adrætte blandt de tilstedeværende. Han kravlede ud af vinduet - men det kunne vi jo ikke bare forlade åbent. For at give lidt frisk luft i lokalet, var der i en af ruderne boret nogle små huller med en diameter på 2-3 mm. En snor blev bundet om en af vinduets hasper og ført ud igennem et af frisklufts-hullerne i vinduet. Efter et par mislykkede forsøg lykkedes det til sidst at få haspen lukket så meget, at vinduet ikke kunne åbnes udefra.

"Lejemålet" på Brobjergskolen blev forlænget for 2 år ad gangen. Da vi skulle forny det ved årsskiftet 93/94 regnede vi med, at det mest var en formssag. Men vi fik at vide, at vi ikke ville få det forlænget. Dog kunne vi godt være der indtil vi hørte andet. Vi fik dog også hurtigt at vide, at man ville finde noget andet egnet til os. Den bygning af Brobjergskolen vi holdt til i skulle ombygges og bruges til "kulturhus" - og AFA var åbenbart ikke kultur. Men byrådet havde bestemt, at det ikke måtte gå ud over brugerne af skolen - de skulle genhuses.

Vi turde ikke håbe på at få noget, der var bedre end Brobjergskolen. Ganske vist var rummet ikke egnet til mere end 15-20 deltagere, og vi kunne nogen

1896-1986

gange være 25-30 deltagere. Det var en kælder og selvom der var en stor radiator, var der ofte koldt og fugtigt.

Vi fik tilbud om at kunne benytte et lokale i tagetagen på den gamle Hammelbanegård i Carl Blochs Gade fra 1. oktober 1994. Bygningen havde tidligere bl.a. huset en daghøjskole som var ved at flytte ud. I bygningen skulle også være Bymuseum og Folkemusik - disse aktiviteter benytter lejlighedsvist det lokale vi benytter som mødelokale. Lokalerne i Hammelbanegården er velegnede. De er både varme og tørre. Der er plads til 30 personer uden problemer og flere kan proppes ind, hvis det skulle være nødvendigt. Der er 3 små depotrum i forbindelse med lokalet i den ene ende - og i den anden ende er toilet og et lille bitte mørkekammer. Den eneste anke er, at depotrummene har meget skrå vægge og det er besværligt at slæbe udstillingsplancher m.v. op på 2. sal. Det er mit indtryk, at Bymuseet helst vil have bygningen for sig selv - og da de har mange politiske kontakter skal næste afsnit i AFAs lokalehistorie skal måske skrives før vi aner det.

Udstillingerne

En fotoklub bør jo jævnligt vise sit ansigt udadtil - hvordan gør man det bedre end med en udstilling? Et fast indslag i kulturlivet i Århus er afholdelse af Festugen i den første uge i september. Så vidt vides har AFA afholdt udstilling i alle årene. De første år

var vi ikke med i det officielle program. Senere kom vi med og fik endda tilskud i en årrække. Udstillingerne har været afholdt flere steder. Sidst i 70'erne husker jeg, man holdt dem i en bygning hos bryggeriet Ceres. Et enkelt år var man "forvist" til et bibliotek i Åbyhøj - et udmærket sted, men der kom for få og kiggede på udstillingen. I starten af 80'erne blev den årlige udstilling vist i lokaler i Børnenes Hus i Hjortensgade. Glimrende lokaler, men stadig med en placering lidt udenfor hvor der skete noget i Festugen.

Nogle gamle fabriksbygninger bag ved Børnenes Hus blev ombygget til fast udstillingssted, hvilket også gav flere besøgende til os. Besøgstillene lå på omkring 12-1400 og der var fri entre. Efter vi havde fået lokale r på Brobjergskolen blev udstillingerne i Festugen også vist der. Det var ikke klublokalerne der blev benyttet, men andre og større lokaler på skolen. Vi har skiftet lidt rundt. De første år var vi i nogle kælderlokaler, senere kom vi på førstesalen i en sidebygning. I 1995 skiftede vi atter lokaler og var denne gang i nogle klasselokaler.

I starten af 90'erne begyndte vi at tage entre til festugeudstillingen, i starten var det 5 kr, og det blev fra 1994 sat op til 10 kr. Vi oplevede et fald i besøgstallet fra omkring 1200 til godt 600 da vi begyndte at tage entre. Siden er det faldet hvert år, og ligger nu desværre under 500.

Klubben har jævnligt stået for småudstillinger rundt om i byen. I en årrække lånte fotohandleren Mimosa os et udhængsskab på Store Torv - lige overfor Domkirken. Her var plads til nogle få billeder og lidt orientering om klubben. Det var et godt aktiv for klubben. Desværre blev lejeprisen sat kraftigt op og Mimosa ønskede at stoppe ordningen.

I 80'erne udstillede vi også flere gange på Hovedbiblioteket i Mølleparken. Flere gange var det "lånte" billeder, som SDF's nationale udstilling og de jyske mesterskaber, som vi også var vært for. Biblioteket er desværre bygget om siden, så udstillingsfaciliteterne er i dag ikke specielt attraktive.

Klubbens 90-års jubilæum i 1986 blev et stort projekt. AFA afholdt en national udstilling og billederne blev vist i Musikhuset, på balkonen. Egentlig nogenlunde samme recept som benyttes til 100-års jubilæet.

I efteråret 1986 fik AFA en henvendelse fra bestyreren af Provinsbankens Møllevangen-filial. En af bankens store kunder var Gartnernes Salgsauktion - GASA. GASA var ved at bygge nyt uden for byen til ibrugtagning i 1988. AFA blev spurgt om vi kunne tænke os at indgå i et projekt med at tage billeder af livet der indtil man flyttede ud. En gruppe medlemmer gik med på ideen og fotograferede med jævne mellemrum livet og årets gang på GASA i løbet af det ca. 1 ½ år der var tilbage. Det var en meget spændende opgave og resultatet blev vist da GASA holdt åbent hus for deres forretningsforbindelser og senere for byens borgere i deres nye omgivelser i 1988.

I foråret 1991 var AFA vært for Selskabet for Dansk Fotografis årlige landsmøde. Arrangementet blev afholdt på Skovvangsskolen og i fritidscenteret Skovvang i den nordlige bydel. Overnatning skete på Vandrerrhjemmet i Risskov. AFA fik megen ros for arrangementet og forud var også lagt et stort arbejde med organiseringen.

Klubbens ledelse

For at få tingene i en klub til at hænge sammen, er det en selvfølge, at der er nogen der tager sig af dette - en bestyrelse. Aktivitetsniveauet i bestyrelsen har en afsmittende virkning på klublivet. Fungerer bestyrelsen ikke, vil det hurtigt smitte af på klubben.

Det kan være svært at få en bestyrelse til at være aktiv. Når man er med i en fotoklub er det naturligvis interessen for at fotografere, der er fremherskende. Organisationsarbejdet kan være spændende nok, men det tager også af den tid man har til at dyrke sin hobby. De fleste har også et arbejde eller en skole der skal passes, for slet ikke at tale om familielivet, som nok for de fleste har højest prioritet.

Da jeg var med i klubben i starten af 80-erne var det Steen Søgaard, der var formand. Steen Søgaard må være blevet afløst af Svend Eriksen mens jeg var på Sjælland fra 1982 - 1984.

På generalforsamlingen i april 1985 trådte Svend Eriksen ud og i stedet blev Ole Frederiksen formand. På det tidspunkt var det som om der var ved at ske et generationsskifte i klubben. Vi kom man-

ge "grønne" ind i bestyrelsesarbejdet på det tidspunkt.

Jeg selv afløste Ole Frederiksen i 1992 og har været formand siden da. Mine forgængere i formandsposten stoppede alle med at være aktive i klubben, da de gik af. Svend Eriksen kom dog med som passivt medlem igen efter et stykke tid. Jeg håber det vil lykkes for mig at stoppe i tide, så jeg stadig har mod på fotoklublivet efter min formandsperiode.

Andre har taget en stor tørn i bestyrelsesarbejdet. Det er altid farligt at nævne navne, for man risikerer at glemme nogen, som burde have været nævnt.

AFA i dag

AFA er i dag en af de mest aktive klubber i Danmark. Klubben har et omfattende program og en medlemsskare, som trofast møder op - også selvom der er landskamp i fodbold på tv at konkurrere med. Deltagelsen i solopgangsture er helt enestående. Flere gange har en ret stor del af klubbens medlemmer stået op midt om natten og er i fællesskab taget ud og fotografere solopgangen.

Vi har det lidt svært med at få gode placeringer i konkurrencer med andre klubber. Jeg opfatter det ikke som et problem, for det vigtigste ved en forening er at medlemmerne trives - og det tror jeg i høj grad er tilfældet. Vi har nogen talenter blandt medlemmerne - hvis deres interesse for fotoklublivet holder, tror jeg også de vil kunne markere sig i fremtiden.

Mit liv med Leica

2. del

Ole Schelde

Som vi hørte i første afsnit begyndte man i 1931 at standardisere ethvert Leica-Kamerahus, betegnet at "0"- stille kameraet. Desuden var systemet opbygget således at det var muligt at starte med den simple model for senere at lade den ombygge fra f.eks. "Standard" til model II - eller III - ombygningen kostede ikke mere end differencen i katalogprisen. Pudsigt nok er ombyggede modeller ikke i nær så høj kurs som Leica'er i "originaltilstand". Efter krigen kunne man få ombygget sin gamle usynkroniserede model til en "f" - model, d.v.s. en synkroniseret model - disse er næsten ikke søgt af de "rigtige" samlere.

Samlermani

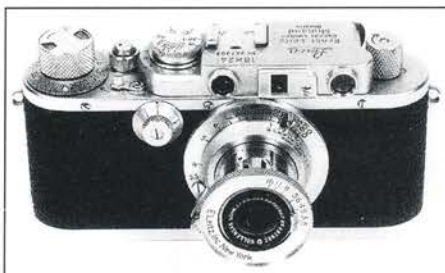
Hvad er "samlermani" egentlig for noget? For mange fotosamlere drejer det sig om en fascination ved det teknisk fine håndværk - mange holder af at "lege" med et nyhvervet apparat, at dreje på knapperne, at lytte til lukkerens perfekte snurren, at holde det i hånden og fokusere o.s.v. hertil kommer sikkert et urgammelt jagtinstinkt -

man samler sig en "bunke", man søger de sjældne modeller - det sjældne tilbehør - det er morsomt, når man ringes op af en ubekendt, der fortæller, at der oven på apparatet står "Fl. no. 38079", så ved man, at det er et apparat, der har tilhørt det tyske luftvåben og dermed er særligt sjældent og eftertragtet - dagen efter mødes man i en afsides provinsby - på vejen spekulerer man over hvad man evt. skal give for apparatet. Det viser sig i dette tilfælde at der er påskruet en lille aluminiumsplade, netop der, hvor der skulle have stået "Luftwaffen Eigentum". Manden fortæller, at fotohandleren i Hillerød havde sagt, at han skulle forlange kr. 600,- for den gamle Leica - det betales med glæde. Hjem - frem med værktøjet, pladen forsigtig af - og så skuffelsen ved at opdage at der, hvor inskriptionen skulle have været, er der nu kun det blanke messingafkrads - en tidligere ejer havde ikke villet gå rundt med et apparat, der i grunden var krigsbytte og havde været et "nazi-apparat".

Leica 72 DM 43.140,-

Leica IA
Anastigmat DM 31.800,-

De "rigtige" samlere er meget fåtallige her i Danmark, men i USA har man for over 25 år siden dannet "The Leica Historical Society of America" - og det er en meget eksklusiv forsamling, flere senatorer er medlemmer, og der afholdes store årlige møder - foreningen udgiver et meget fornemt tidsskrift "Viewfinder", og fire gange om året får medlemmerne tilbudsletter med mulighed for både køb, salg og bytte af alt tænkeligt Leica-tilbehør og kamerahuse. Priserne i USA er meget høje - og i stadig stigning, idet foreningen er i fremgang - og der er jo kun solgt et begrænset antal Leica'er over hele verden.

"Leica Historica"

I Wetzlar dannedes i 1975 foreningen "Leica Historica". Den startede med ca. 25 medlemmer - i dag tæller den ca. 500 medlemmer i en række lande. Det er en ganske international forsamling, der hvert halve år mødes i Burg Staufenberg ved Giessen, nær Wetzlar, for at høre foredrag om Leica'ens historie og for at bytte apparater og tilbehør.

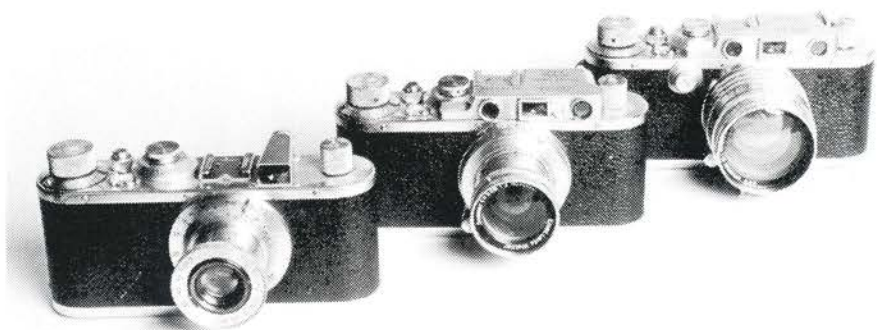
Vil man på "byttebørsen" erhverve et sjældent stykke, så må man være parat til at betale en betragtelig sum. Et par eksempler: I trediverne fremstillede Leitz et særligt let objektiv til folk, der ønskede så let en bagage som muligt. "Bergelmar" 10,5 cm brændvidde lysstyrke 1:6,3 - den slog ikke an - der er kun fremstillet knap 4000 stk. I "mint" tilstand koster dette objektiv i dag henved 2000 DM eller over 8000 kr. Det samme gælder den meget specielle 9 cm "Thambar" 1:2,2 med soft centerspot. Man kan faktisk sige, at de apparater, der ikke blev en salgssucces - de

er nu de dyreste. Man kan her nævne Leica model "B" - eller Compur-Leica'en, som kun findes i knap et par tusinde eksemplarer - et mærkeligt apparat ganske vist, med belysningstider fra 1 sek. ned til 1/300, men uden lukkerspærring og uden udskiftelig optik. Pris i dag ca. 30-40.000 kr. Meget eftertragtet er ligeledes det sjældne "Leica 250 Reporter", som kun er fremstillet i 1100 eksemplarer. For et fint eksemplar må man hoste op med ca. 50.000 kr. Så er der "Jubilæumsmodellerne" fra 1975, godt 1000 stk. af "Leicaflex SL 2", "Leica M4" og "Leica M5", samt Minolta Leicakrydsningen "Leica CL" alle med indgraveringen "Leica 50 Jahre" - disse modellerne går op til 10-15.000 kroner.

100-års-modellerne

Da Oscar Barnack havde 100-års fødselsdag, udnyttede Leitz næsten usmageligt anledningen og lod fremstille "M4" og "Leica R3" forgyldt med 24 karats guld til overpris - i dag er de oppe i ca. 75.000 kr. - hvorfor? Ja, for de tyske samlere er der utvivlsomt en god portion nostalgi med i spillet - i hvert fald hvad angår de gamle Leica'er. Hitler-tiden spiller ind - hvordan kan det ellers være at militære modeller er meget dyrere end tilsvarende civile? De militære repræsenterer slet ikke fotografiske landvindinger - blot har de militær påskrift - selv tre svenske kroner og sort lakering kan bringe et Leica IIIg op på ca. 40.000 kr. - forstå det hvo, der kan - jo, der er kun 125 stk. siger samlere, men hvad betyder det egentlig? Skulle nogen få lyst til at samle Leica'er i dag kan jeg kun give dette råd: lad være - det er i dag næsten umuligt at opbygge en samling for en rimelig pris - de sjældne stykker ko-

Leica III a (1935) udstyr. Objektiverne er fra venstre Elmar 3,5 cm/1:3,5. Xenon 5 cm/1:1,5 og Elmar 9 cm/1:4. Udstyret med universal Vidom-søger, som dækker området 3,5 til 13,5 cm.

Leica Standard kunne på fabrikken ombygges til model II og III. Denne ombygning kostede, i midten af 1930'erne, kun prisdifferencen mellem modellerne.

ster formuer - og man skal vogte sig for forfalskninger - det sjældne IIId kan f.eks. fremstilles af en almindelig (før krigs) IIIC, som man påbygger en selvudløser - eller man (nogen kan) indgrave både hagekors og ordene "Luftwaffen Eigentum" - det er ikke let, men det kan gøres og det bliver gjort - pas på!

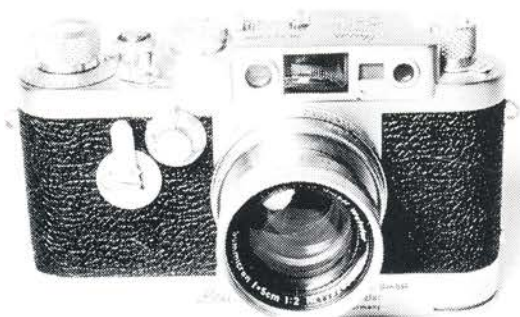
Kan man alligevel ikke nære sig, så vil jeg råde til at man begynder med at anskaffe et par af de mere almindelige apparater f.eks. Leica III eller IIIa, som er næsten identiske, blot har IIIa 1/1000 sek. Et sådant apparat i fin stand bør ikke koste mere end ca. 15-1600 kr. Det er ikke nogen sjældenhed og man kan med god samvittig-

hed benytte kameraet, som er handy og kan ligge i en lomme. En model II bør man ikke give mere end op imod 2000 kr. for i fin og funktionsdygtig stand. Visse københavnske fotohandlere skruer desværre kunstigt priserne i vejret - måske i håb om den rige amerikanske turist, "går den, så går den". Disse høje, urealistiske vinduespriser er med til at ødelægge markedet for samlere, idet enhver, der besidder et gammelt Leica straks tror, at hans gamle apparat er mange tusinde værd - det kan det være, men det gælder kun de virkelig sjældne modeller.

En god rettesnor for værdiansættelsen finder man i de auktionskataloger, der jævnligt udsendes fra de store auktionshuse, Cornwall i Köln og Christie i London. Har man først et par apparater, er det morsomt at lede efter tilbehør, ofte følger sådant med ved køb af et apparat eller en lille samling - her kan man være heldig at gøre et "fund" - som f.eks. den første blitzholder, en "stereoskinne" eller en sjælden søger, evt. en speciel udførelse af et ældre objektiv, mulighederne er utallige. Man bør altid se sig grundigt for og ikke lade sig imponere af forretningernes astronomiske prisansættelser - har man penge nok, kan man jo købe alt, nej, det morsomme er at finde frem til sagerne til rimelige priser.

Vil man gå videre kommer man ikke uden om at anskaffe de amerikanske fornemme kataloger over alt Leica-udstyr, James Lagers "Illustrated Guide" I, II og III - foruden Rogliattis to bøger "The first 60 years" og "Leica Lenses" - alle

Leica III g (ca. 1959). Summicron 5 cm/1:2. Den sidste model til gevind objektiver, med speciel stor søger. Udstyret med hurtigoptræk.

uundværlige værker med fotos og utallige værdifulde oplysninger. Ved gennemlæsning af disse bøger står det snart en klart: Ingen ved alt om Leica og ingen vil være i stand til at samle alt Leica-udstyr dertil er tilbehørmængden alt for omfattende - men sjovt et det alligevel at samle, og er man heldig kan man også gennem sin interesse gøre interessante bekendtskaber. At det samtidig kan være en god alderdomsforsikring for nogle - måske især i Tyskland - er en anden historie. God jagt!

EFTERSKRIFT:

For en del år siden havde jeg lejlighed til at besøge en af USA's største Leicasamlere i byen Rochester, hvor vedkommende havde en høj stilling hos Kodak. Det var ikke af misundelse, at denne mands samling nærmest gav mig kvalme. 20 år af sit liv havde han brugt til intensiv samlingen på Leica - han havde f.eks. private breve fra Oskar Barnack, han lå inde med unikke prototyper, der aldrig var blevet fremstillet seriemæssigt - ja selv hans og konens biler hed "Leitz" og "Leica". Det var for meget - jeg fik en stærk fornemmelse af, at jeg hellere ville bruge mit liv til andet - f.eks. til at BRUGE apparaterne og fotografere - rejser, begivenheder, teaterforestillinger m.v. Jeg nedprioriterede samlermanien og begyndte så småt at realisere dele af min meget store samling. Som min gamle ven Kousgaard så tit sagde, når han rensede ud i sin samling: "Hvad skal jeg med det?" Det morsomste ved at

Stemar DM 16.560,-

Leica M6 "RPS" DM 19.560,-

samle, har nok i virkeligheden været at træffe interessante mennesker.

I Rochester blev vi introduceret til en Mr. Con-dax hos Kodak - han var så venlig at lade os aflægge besøg i kældrene under museet "Eastman House" - hylde ved hylde bugnede af fine gamle apparater - også en hel del gamle Leica'er, bl.a. en "250" - det hele lå og samlede støv, men det var morsomt at få lov til at aflægge besøg i det "allerhelligste". Mr. Con-dax gav os et brev til et andet medlem af "Leica Historica of America", nemlig mangemillionæren Jack Naylor i Boston. Mr. Naylor ejede en fornem samling på ca. 4.000 apparater, - alle opstillet i en nøje planlagt orden i kælderen, der var opbygget til den måde samlingen skulle stå på. Ovenpå havde arkitekterne så bygget det egentlige hus, der rummede andre utrolige kostbarheder - store ægte Warhol-maleri-

er, kinesiske bronzeløber fra 1600 - smuglet ud af Kina via Hong Kong - ægyptiske relieffer og meget mere.

Det apparat i samlingen, der gjorde største indtryk på mig var det kamera, som den berømte LIFE-fotograf Margaret Burke-White i 1946-47 havde benyttet til at fotografere Gandhi med, Gandhi ved spindehjulet - de fleste kender sikkert scenen fra den berømte storfilm om Gandhi, hvor den kønne Candice Bergen spiller den kvindelige amerikanske fotograf. Hun fik i øvrigt ikke lov til at fotografere den berømte mand, før hun havde lært at spinde...!

Endelig blev jeg for nogle år siden ringet op af sød gammel dame, der oplyste, at hun ejede et Leica-Kamera, der havde en ganske bestemt historie - om det var noget for mig?

Vi mødtes på hendes adresse i Virum og hun fortalte så hvordan hun under besættelsen havde skullet fotografere for modstandsbevægelsen og om hvordan Ebbe Munck havde skaffet et Leica IIIc i Stockholm, smuglet det til Danmark og givet hende apparatet gennem kureren Borch-Johansen, hendes fætter. Om jeg var interesseret i at erhverve det gamle apparat, der i øvrigt var af den sjældne slags med "rødt lukkergardin".

Om jeg var? - Perioden 1933-45 har som historielærer altid været den periode, der interesserede

mig mest - antagelig fordi jeg som dreng oplevede besættelsen set med et barns øjne på nært hold, idet vi dengang boede i Heibergsgade lige bag Kgs. Nytorv, hvor tyskerne i lang tid sad på Hotel d'Angleterre.

Jeg skrev straks til Leitz for at få besked om hvornår og hvor apparatet i sin tid var blevet leveret. 14 dage senere kom bekræftelsen: April 1941 - Stockholm, så den gamle historie var ægte nok. Til sidst kan jeg fortælle, at en hr. Bundgaard engang overlod mig et 5 cm. objektiv, en almindelig Elmar, men den havde en underlig lodning på kransen med dybdekarphedsskalaen - en dag tog jeg en lille fin urmagerfil og fjernede forsigtigt tinfortykkelsen - stor var min forbauselse - og glæde - da jeg opdagede ordene "Luftwaffen Eigentum" - på forespørgsel oplyste hr. Bundgaard, at objektivet havde tilhørt gamle lektor Bundgaard fra Øster Borgerdyd (min lærer i oldtidskundskab i en del af gymnasietiden) - og denne lektor Bundgaard havde haft noget at gøre med de tyske flygtningelejre. Mit sidste store held bestod i erhvervelsen af en "Dickes Elmar" med tilhørende "torpedosøger" på DFS's auktion 7. december 1995. Det var virkeligt et fint fund - og de 3000 kr. som hammerslaget lød på var meget nådigt sluppet, så jeg kom glad hjem den aften med hektiske røde kinder - alle pengene til den forestående Jul var med eet slag brugt - men min søde kone er yderst forstående, - og heldigvis for det.

DANMARKS FOTOMUSEUM

Et museum for fotografiens historie

Fotoudstillinger på Danmarks Fotomuseum i 1996:

8. marts - 5. maj:
"The Other Way of Seeing" -
Udstilling med indiske
fotografers værker.

10. maj - 27. maj:
"Årets pressefoto".

1. juni - 25. august:
Fotografier af Kirsten Klein -
landskabsfotografier.

30. august - 27. oktober:
"Fotografiske samtaler" -
Fotografier af Arne
Rasmussen, København.

30. august - 27. oktober:
Anholt billeder - billeder fra
Anholt taget af fotograf
L. Grentzmann omkring
århundredskiftet.

Museumsklenodie 12

I anledning af Herning Folkeblads 125-års jubilæum i 1994 udstillede Danmarks Fotomuseum sin udsøgte samling af pressefotografiapparater. En af sjældenhederne på denne udstilling: "Pressefotografens værktøj" var denne Leica IIIc (1940-1946).

Der er tale om en specialudgave af nævnte model fremstillet 1950-52. Den har fungeret som udlånskamera i forbindelse med kamerareparation som ekstra service overfor pressefotografer fra den tidligere importør af Leitzprodukter Nordisk Optisk Compagni A/S, (Noco A/S) København, der har skænket udstyret til Danmarks Fotomuseum.

For Leitz/Leica-feinschmeckere kan oplyses at netop dette kameranummer 517430 er omtalt i Paul-Henry van Hasbroeck: "Leica History", (1983) side 91-92 sammen med 7 andre kameraer. Det oplyses at disse kameraer alle er graveret "Leitz Eigentum" samt at de fremtræder i sort finish. Paul-Henry van Hasbroeck har åbenbart ikke haft kendskab til alle otte kameraer idet dette eksemplar dels er i chrom, dels er graveret på dansk: "Tilhører Noco A/S, København".

Leica nr. 517430 er forsynet med synkronisering og selvudløser. Optik Leitz Summarit 1:1,5/50 mm. Tilhørende Leitz Hektor 1:4,5/135 mm har ligeledes været til udlån og er graveret tilsvarende: "Tilhører Noco A/S, København".

Sigfred Løvstad.

"Dit & Dat"

Bemærk ændret DATO!

Generalforsamling & Landsmøde i Odense den 27. april !

John Philipp får af Objektivs redaktør overrakt en bog med tilhørende "læskedrik". Fra v. Andreas T. Mørch, Fl. Berendt, Sverre Hugo, J. Philipp, Niels R. Jensen og Tune Laug - resten af billedet er klapsalver!

Mødereferat

November-mødet

Museumsinspektør Poul Mørk fra Nationalmuseets Etnografiske samling fremviste en usædvanlig serie diaskopbilleder. Billederne var optaget af udsendte videnskabelige medarbejdere samt privatpersoner, som i dette og forrige århundrede rejste kloden rundt for at beskrive andre folkeslag, deres levevilkår og kulturstade. Poul Mørks foredrag med mange anekdotiske indslag blev modtaget med stor interesse. De mange fotografiske optagelser var som en "fotohistorisk" rejse gennem de forskellige teknikker og apparaters tekniske formåen. Vi glæder os til det næste møde med Poul Mørk.

December-mødet

Jule-mødet er årets højdepunkt. Årsagen er selvfølgelig mødet med det store juletræ. I år var det flottere end nogensinde. Lysene funkede i de 78 fremmødte medlemmers øjne. Inden anvisnings-salgets begyndelse blev John Philipp hyldet for sin store faglige hjælp til at højne vort tidsskrifts kvalitet, John havde intet at indvende mod at modtage et par flasker "fremkaldervæske". De velspækkede tegnebøger lyste af åbenhed, da formanden, alias Andreas Trier Mørch, svingede hammeren i takt med, at Sverre Hugo fremviste det ene samlerobjekt efter det andet. Stemningen var god og priserne rimelige - næsten alle fik sig en julegave. Omsætning kr. 24.000!

Lørdag den 27. januar. Loppemarked & foredrag på Vestbygården i Vejle.

Kl. 12:00 blev alle budt velkommen af Kaj Kempel, der have medbragt sin stok, der både kunne bruges som stok og som fotostativ. En specialitet, man ikke ser hver dag.

En særlig velkomst gik til Svend Erik Jeppesen, der så gik i gang med sit foredrag om Exakta. Et fantastisk godt foredrag med oplysninger om typer, nr., årstal mm. Svend Erik viste også eksempler på kameraer, der var sammensat af tiloversblevne dele fra tidligere produktioner. Nogle af medarbejderne på fabrikken må have hygget sig gevaldigt med at lave disse kameraer, der nu er særligt søgte af samlere.

En stor klapsalve fra alle tilstedeværende viste, at foredraget blev værdsat.

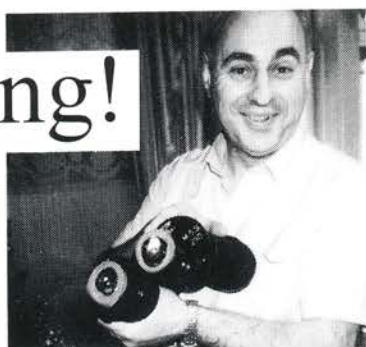
Kl. 13:00 begyndte loppemarkedet så, og som altid i Jylland stille og roligt og ledsaget af hyggesnak med gode venner og nye bekendte. Medvirkende til hyggen var en lystigt snurrende kaffemaskine og småkager.

Ca. 45 medlemmer fra Jylland, Fyn OG Sjælland havde trods set varsler om is, sne og kulde - godt gået.

Kaj Kempel.

NB: Redaktionen kan oplyse at foredraget om Exakta vil blive publiceret i Objektiv i slutningen af 1996.

Aflysning!

Desværre må den planlagte ekskursion til Hamborg aflyses. Paul Volkmann har meddelt, at på grund af en langvarig arvesag og flytning er store dele af samlingen nedpakket eller deponeret på Verkehrrs Museum i Berlin. Forhåbentlig kan vi arrangere en rejse til Sven-Olov Sundins museum i Osby - efteråret 1996!

Krystallogrammer

Eli Ponsaing viste fra 23. februar - 24. marts i Fotografisk Center, Gl. Strand 48, sine krystallogrammer. Billeder, der blander grafiske og fotografiske udtryk. En flot og usædvanlig udstilling!

Galleri-Café på Østergade

Palle Fogtdal, udgiver af Fogtdals Illustreret Tidende, åbner i disse dage et fotogalleri midt på Strøget, Østergade 22. Galleriet vil løbende bringe udstillinger med dokumentariske billeder under mottoet: "FØR & NU". Der lægges ud med "HATTEN ER HOVEDSAGEN" - hatte-fotografier fra det forrige århundrede frem til i dag. I tilknytning til galleriet vil man kunne nyde en drink i Caféen. Flemming Berendt & Andrew Daneman har været idé-mænd omkring projektet. Sidstnævnte skal fortsætte som galleri/researcher.

IBM & HCA i Odense

Fra 3. juni til 14. juli vil man på H.C. Andersen museet kunne opleve en lille særudstilling arrangeret af DFS. Det drejer sig om en præsentation af amatørfotografen Israel Berendt Melchior, primært som H.C. Andersen-stereoskopfotograf i slutningen af 1860'erne. (Objektiv nr. 57/92, s. 1-15).

Udstillingen vil tillige vise private fotografier, som ikke tidligere har været vist.

H.C. Andersen museet, Andreas T. Mørch, Peter Randløv og Andrew Daneman, samt udstillingens arrangør, Flemming Berendt, har stillet fotografi-erne til rådighed. Udstillingen vises i museets bibliotek.

Åben hver dag fra kl. 9-18.

Kommunalt NEJ!

Københavns Magistrat 4. afdeling har i al sin visdom givet afslag på Det Danske Filmmuseums planer om at opføre landets første biograf, Vilh. Pachts, på den nyrenoverede Rådhusplads i anledning af filmens 100-års jubilæum. Menneskehedens mest anvendte og udbredte medie, hvor Nordisk Film og Danmark var blandt de førende, er blevet henvist til Kongens Have, hvor der på jubilæumsdagen den 7.-8. juni skal vises nonstop film, bl.a. Peter Elfelts ca. 31 sekunder lange sekvens fra "Kørsel med grønlandske Hunde".

Svend Erik Jeppesen fortæller om sin Exakta-samling.

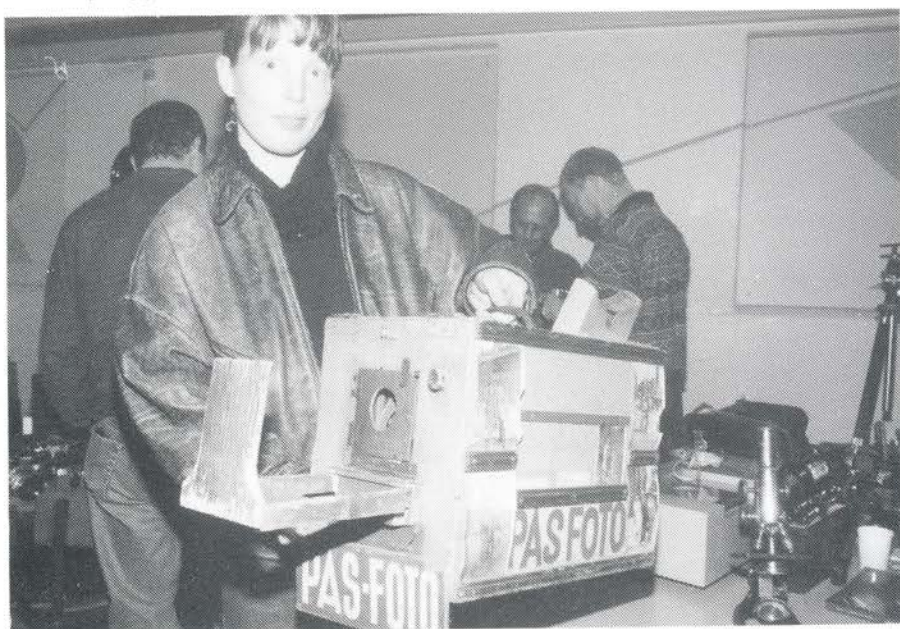

Forsamlingen lytter!

Medens Niels-Ove Rolighed gnider sig i hænderne, er der andre, som ta'r det afslappet.

Per Kullenbergs datter viser stolt et kanon-apparat frem.

Knud Nielsen demonstrerer et kameras funktioner.

Foto: Kaj Kempel

Billed-monopol

Verdens største billedsamling "Bettmann-arkivet" med 16 millioner fotografier og illustrationer er blev solgt til den amerikanske computergigant Microsofts' indehaver, Bill Gates. Samme herre ejer et moderselskab, Corbis (Continuum), som blev dannet i 1989. Firmaet har hidtil indsamlet og digitaliseret mere end 500.000 fotografier, bl.a. af alverdens kunstværker. Londons National Gallery, det amerikanske Kongresbibliotek samt kunstmuseet i Philadelphia. Købet af "Bettmann-arkivet" er et led i en langt større plan, udtænkt af "arbejdsbien" Bill Gates.

Alverdens bogforlag, tidsskriftsredaktioner og leksika-forlag, bl.a. det engelske Encyclopaedia Britannica vil være de kommende storforbrugere. Ved købet kontrollerer Corbis-koncernen tre fjerdedele af rettighederne til handel med digitale billeder i verden. Man har tillige de ikke-eksklusive rettigheder. Det vil sige, at fotografen, kunstneren eller dennes arvinger (stedfortræder) stadigvæk disponerer over fotografiet eller billedet - samtidig med at Corbis kan tilbyde billederne på cd-rom.

Fotografier, som man hidtil har måttet betale fra kr. 200,- op til flere tusinde for, kan i fremtiden erhverves for langt mindre beløb, samtidig med at man hjemme i sin stue kan bladere i et ufatteligt antal billedmuligheder og gøre sit udvalg. Bill Gates-organisationen kalkulerer med en årlig omsætning på op mod 100 milliarder kroner (?) ved årtusindskiftet, når systemet er helt op to date.

Historien bag samlingen er følgende: Otto Bettmann måtte i 1935 flygte fra Hitler-Tyskland. Han pakkede sine kufferter, deriblandt nogle stykker fyldt med fotografier. Vel ankommet til Amerika måtte han finde sig en levevej. Bettmann begyndte at handle med rettighederne til sine indsamlede fotografier. Det blev hurtigt en succes. De store amerikanske billedmagasiner med Life Magazine og Look i spidsen blev hans faste kundekreds og i 1981 solgte Bettmann sit arkiv til Kraus-arkivet i New York, som i 1990 købte United Press Internationals enorme arkiv. Man begyndte nu på at digitalisere de første 600.000 fotografier, som derefter kunne tilbydes verdensmarkedet.

Bill Gates næste mål er at erhverve det italienske Alinari-arkiv, som blev grundlagt i 1852 og indeholder ikke mindre end 15 millioner billeder, heraf 1,5 millioner glasplader fra omkring århundredskiftet. De nuværende ejere er begyndt at digitalisere samlingen under navnet: "Alinari 2000 - Red vor Erindring". Kodak og IBM er sat på opgaven med at digitalisere de første 150.000 billeder. Det bliver interessant at se, om det lykkes Bill Gates at købe denne samling. Kritiske røster taler om, at en stor europæisk kulturarv er ved at blive solgt til "fanden selv". Corbis-koncernen argumenterer for, at samlingen godt kan forblive i Italien, blot de får rettighederne til at tilbyde verdenssamfundet billederne på internettet.

Velkommen til nye medlemmer!

Det Danske Videoværksted
Lembckesvej 4
6100 Haderslev.

Harlekin Foto
Kurt Davidsen
Tivoli
1630 København V.

Paul Villaume
Ankermedet 51
9990 Skagen.

Peter Holst Eriksen
Vesterbrogade 135. 4.th.
1620 København V.

Bent D. Rasmussen
Borups Alle 215 A.
2400 København NV.

Mogens Kristiansen
Darumvej 59
6700 Esbjerg.

Jørn Moss
Kollemosevej 34
2830 Virum.

Ludvig Bramsen
Fogtdals Blåde
Dr. Tværgade 41
1302 København K.

Gerhard Pastor
Dorfstrasse 5
Grundhof
24977 Bönstrup
Tyskland.

Jørn D. Rasmussen
Bredgade 114
9700 Brønderslev.

To af DFS's mangeårige medlemmer, Erik Hatt og Aage Jensen, Gl. Kongevej er afgået ved døden. Æret være deres minde.

NB:

Filmen om J.P.A. bliver formentlig udsendt af DR TV den 7. eller 8. juni. Se dagspressen.

Vore mødeaftener afholdes i:
Østerbro Medborgerhus,
Århusgade 103,
2100 København Ø.
Kl. 19:30.

Anvisningssalgslisten

København, torsdag, d. 7. december 1995.

Niels R. Jensen, Rygårds Allé 33A, 2900 Hellerup, Tlf.: 3962 0962.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	ICA Lola 136, 9x12 pladekamera	C	100	1 577
2	Kodak Autographic 2C m. BT	B		1 200
3	Neofol 4,5x6 m. taske	B	100	1 100
4	Alarcel Xenon 2/50 m. taske	C		1 800
5	Vogelblender VITTO BL m. taske	B	100	1 600
6	Kodak Baby Browne 4,5x6 m. taske	B		1 500
7	Kodak Autographic 2A Browne	B	100	1 000
8	Kodak Box Browne m. taske	A		800
9	Kliket, Watson-Baker m. taske	B	160	2 400
10	Rollei A26 m. Sonnar 3,5/40	B	100	
11	Microkamera HiC i original æske og med brugsanvisning	A	100	4 200
12	Rodekase			900
13	Zenit, Helios 44 m. BT. Lukker hænger	A	150	
14	Kentech 500mm teleobjektiv	A	200	2 200
15	Reinette 1A, Reonar 2, 8/45	A	100	1 000
16	Reinette 11A, Reonar 2, 8/45	A	100	1 000
17	Vivemaster med 7 billicdijul	A	100	600
18	Stanhope, som lille ølfaske, Malmo 1914	C/D	200	3000
19	Komplet årgang 1948 af svenske FOTO			50
20	Rodekase			1 300
21	Bell&Howell 16mm fremviser, 110V	B		110
22	Stereobetrager til flybilleder (?) Kort, Wien	A	100	1 300
23	Amateurfisk opbejlingssk. ISO (stor)	B	200	550
24	Agfa Record III med Solimar 4,5/105 m. BT	B		
25	Neofol A	B		600
26	MFC 16 SB med Heligon 2/22	B	600	6000
27	Leitz minilikkert Binax 3x13,5, f.ekrigs	A	650	7 500
28	Robot II, Tessar 2, 8/38mm	A/B	800	750
29	Rolleiflex, Tessar 3,5, ca. 1938	B		5000
30	Voglander VITTO CL	B		1 200
31	Div. Hæseblad-tilbehør: Filmreuter, filmalper, mm			6000
32	Æske med glasdiapositiver			1000
33	Pose med diverse fotoudstyr			300
34	Gammelt stativ og optik			1 600
35	Diverse visu-, kabine- og stereobilletter			1 900
36	3 fotoalbum, 2 store, 1 lille, tomme			1 500
37	Diverse fotoalbum			600
38	24 fotoalbum og -hæfter om kongehuset			5 800
39	7 samlealbum og hæfter om danske og udenlandske skuespillere			2 600
40	8 danske fotoalbum			800
41	17 danske fotoalbum, hovedsagelig topografi			3 200
42	16mm filmviewer, Mura, og Kodak spejler	B		3 400
43	3 stk. halogenforlængere	B		1 000
44	Yashica Rapide 18x24 m. etui	A		3 800
45	Voglander VITTO B m. BT, 200 års æske, 2 focus mm	A/B		1 900
46	Microkamera Honer m. l	A		3 000
47	Microkamera HiC	B		2 200
48	Microkamera Crystal	B		3 600
49	3 gamle stativer	B		1 800
50	606 betragter	B		110
51	Stereobilletter og defekt betragter			200
52	Stereobilletter fra Grenland			1 700

Anvisningssalgslisten

København, torsdag, d. 7. december 1995.

Nr	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
53	Retina 1b	B		2 600
54	Gamle glaserodslas			900
55	Stereoskader	A		1 600
56	Leica II, nr. 75849 med Elmar 3,5/50 og BT	B	1400	1 800
57	Leitz Summar 2, 0/50	B	600	750
58	Leitz Elmar 4/50 m. søger	B	800	3 000
59	Leica filmprojektor, 20 sek.			3 200
60	Canon FX med 1,8/50, BT og brugsanvisning	B		2 800
61	Canon 3,5/100mm med etui	B		2 800
62	Agfa Super Solinette m. taske	B		2 800
63	Zeiss Ikon m. lysreflekter, Tessar 3,5/50 m. BT	B		1 400
64	Canon Zoom, dobb. 8mm med taske	A/B		1 600
65	Bolox 18,5 dobb. 8mm med 20mm optik	A/B		1 300
66	Fulda 24x36 diaprojektor	B		600
67	Gammelt stativ i læderetui	B		700
68	Philips tændsluk ur	B		1 700
69	Beskræftigelses, stort, gammelt	B/C		500
70	Beskræftigelses, lille, moderne	A/B		700
71	Rodekase			500
72	Rodekase			800
73	Fotodisshitter, 1938-60, tyske og engelske	A/B		1 000
74	Leitz Pradto 150, Dinacon 2, 8/100mm	A/B		1 500
75	Leitz Pradto 150, Elmaron 2, 8/100mm	A/B		2 400
76	Agfa Karan, Igonar 2, 8/75mm, med kuffert	B		1 500
77	Edixa Reflex med Isocolor 2, 8/50 og BT. Lukker defekt!	B		450
78	Box Tengor m. Goetz Frontz	B		1 300
79	Klokkeslættelampe, sort, virker	B		800
80	Zeiss Ikon Maktimar 207/1, Dinacon 4,5/135	B		1 800
81	Peterson Contact Printer og Rodinax 60	B		1 300
82	ICA pladekamera m. taske og 5 kassetter	A/B		1 800
83	Amateurfotografen, 5 bind 1912-16 i grønt skind	A/B		2 800
84	Zeiss Movikon 8 m. BT	A/B	150	1 400
85	Agfa Movex 16mm, ca. 1938 m. taske	A/B	200	300
86	Neofol med taske	A/B		600
87	Kodak Retinette 1a m. BT	A/B		400
88	Kodak Retinette 1b m. BT	A/B		800
89	Kodak Retinette 1b m. BT	A/B		800
90	Polaroid SX70 (Alpha 1, model 2), sort	B		600
91	Ferrania Linex 2, 1962, m. BT	A/B		300
92	Yashica Mimy, halvformat	B		150
93	Kodak Disc 3500 i etui	A/B		200
94	Agfa Isotene 0x6 m. BT	B		700
95	Baldis 4,5x6 m. BT, ca. 1932	B/C		100
96	Yashica 4x4 m. BT	A/B	300	300
97	Kodak No. 2 Autographic Folding Browne	B		500
98	Alarcel 3,5/45	A/B	100	150
99	Agfa Karan 4,5/55 m. 2 rødt-lasster	A/B		1 600
100	Zeiss Ikon Netax 517/16	B	100	500
101	Agfa Billy Click	A/B		300
102	Agfa Isotene I	A		300
103	Rodekase			800
104	Rodekase			1 800
105	Kodak Retinette	B/C		400

SPALTELUKKEREN

Filmhuset er ved at komme på skinner. En ekstra bevilling på 9,7 mio. kr. har endelig sat gang i byggeriet i Vognmagergade. Huset skal rumme bl.a. Det Danske Filminstitut, Statens Filmcentral, Det Danske Filmværksted samt udstillingsfaciliteter, som kan rumme den store samling af filmudstyr (det tidligere Filmmuseum på Amager). Kurt Petersens store samling bliver en del af denne helhed. Huset bliver ikke færdigt som planlagt til den 7. juni på 100- årsdagen for den første filmforevisning i Danmark. Det store hus skal i øvrigt rumme: Biografsale, bibliotek, Copenhagen Film Festival, Nordisk Panorama (kortfilm), Copenhagen Comics. Kulturministeren har bedt konsulentfirmaet Performance Management om at lave en undersøgelse af institutionernes struktur og opbygning.

European Society for the History of Photography (ESHPh) i England har med stor interesse læst Lars Schönberg-Hemmes bearbejdede artikler om AGFA. Det fornemme tidsskrift udbeder sig tilladelse til brug af citater samt enkelte billeder. Desuden har man bedt om en oversættelse af Erik Bøghs artikel i Objektiv nr. 65., "Hvad man forventede sig af Fotografien" fra 1861.

HJÆLP! HJÆLP! Hvem har optaget TV-udsendelsen på DR den 28. december 1995 om filmens første tid? Redaktionen vil meget gerne låne omtalte TV-film for kopiering. Forsendelsesomkostningerne betales naturligvis. Telf: 49 19 22 99.

Panoramabilledet af "Den oversete by" blev et tilløbsstykke på Charlottenborg-udstillingen, "Det sansede København". Det 8 meter lange panoramafotografi af dronningens by, optaget af Niels R. Jensen, var flot monteret i en rotunde, som sjælden var tom for tilskuere.

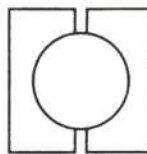

Fabriksvej 7 DK-6270 Tønder
Telefon 74 72 32 11

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 31 54 55 90

KODAK & H-COLOR

DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

Kamera-specialisten

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ - TLF./FAX: 31 60 63 17

GOECKER
PROF-SERVICE
35 82 11 00

Titangade 13A • 2200 København N
Postbox 666 • Fax 35 82 52 00

Polaroid
vision

Et moderne og spændende instant kamera. Automatisk billedopbevaring i magasin bag på kameraet !

Polaroid a.s.

Blokken 75, 3460 Birkerød, Tlf. 42817500

Christianshavns

FOTO

artikler TORVEGADE 55

Telefon: 31 57 78 71.

brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte

FILM fremkaldes
og kopieres

ALT I TRYKSAGER

Idé/layout - sats - repro.

Tryk af: 4-farve brochurer, hæfter, brevpapir,
labels, visitkort, kuverter, blanketter, plakater
Lyntryk med kap. på 100.000 kopier/timen
Eget bogbinderi.

TOBEMO OFFSET A/S

Vesterbrogade 95A, 1620 Kbh. V, Tlf. 31 22 00 15

VESTERBROGADE 179

Telefon 31 21 44 76 - Telefax 31 31 14 16

Åbent: ma.-to. 9-17.30, fr. 9-19, lø. 9-13
50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBRUGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 31 42 71 17

COLOR FOTO
LYNGBY

45883676

COLOR FOTO
FREDERIKSBERG

31108213

COLOR FOTO
ESPERGÆRDE

42232377

HØRSHOLM FOTO
HØRSHOLM

42860350

Bestyrelse, adresser mm.

- Redaktion:** Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.
Henvendelse: **Flemming Berendt.** Tlf.: 4919 2299
- Økonomi:** Kontingent: 225,-.
Medlemsperiode: 1. januar til 31. december. Girokort udsendes sammen med december-nummer af Objektiv.
Kontingentet skal være betalt senest **1. februar.**
DFS's gironummer: 1 50 64 47.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Adresseændring:** Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.
Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.
Henvendelse: **Niels-Ove Rolighed.**
- Anvisningssalg:** Tilmelding af fotografika senest 1. marts, 10. august og 1. november.
Medlemsskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i køb og salg.
Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS. Skriftligt bud fremsendes til lederen af anvisningssalget.
Anvisningssalg afholdes på generalforsamlingen i april og på decembermødet. Derudover loppemarked i april og september.
Henvendelse: **Niels Resdahl Jensen.**
- Møder:** 3. torsdag i måneden kl. 19.30 i sæsonen i:
Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103, København Ø.
3138 1294.
- Bestyrelse:**
Formand	Næstformand	Redaktør	Kasserer
Andreas Trier Mørch Rigensgade 5 1316 København K Tlf.: 3314 1408	Tune Laug Vanløse Allé 80 2720 Vanløse Tlf.: 3879 0715	Flemming Berendt Postboks 49 Teglårdsvej 308 3050 Humlebæk Tlf.: 4919 2299	Niels-Ove Rolighed Terpetvej 585 9830 Taars Tlf.: 9896 1541 Fax: 9896 1584
Niels Resdahl Jensen Rygårds Alle 33A 2900 Hellerup Tlf.: 3962 0962	Svenn Hugo Poulsvej 1 4040 Jyllinge Tlf.: 4673 2744	Kaj Kempel Overager 10 7120 Vejle Ø Tlf.: 7581 4511	
- Æresmedlemmer:** Flemming Anholm
Sigfred Løvstad, R

Følgende medlemmer har bidraget til dette nummer:

Cote Cuculiza	Danmarks Fotomuseum	John Jensen	Børge Knudsen
Tune Laug	Sigfred Løvstad	Poul Pedersen	John Philipp
Lars Simonsen	Bo L. Sørensen	Børge Venge	

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout.

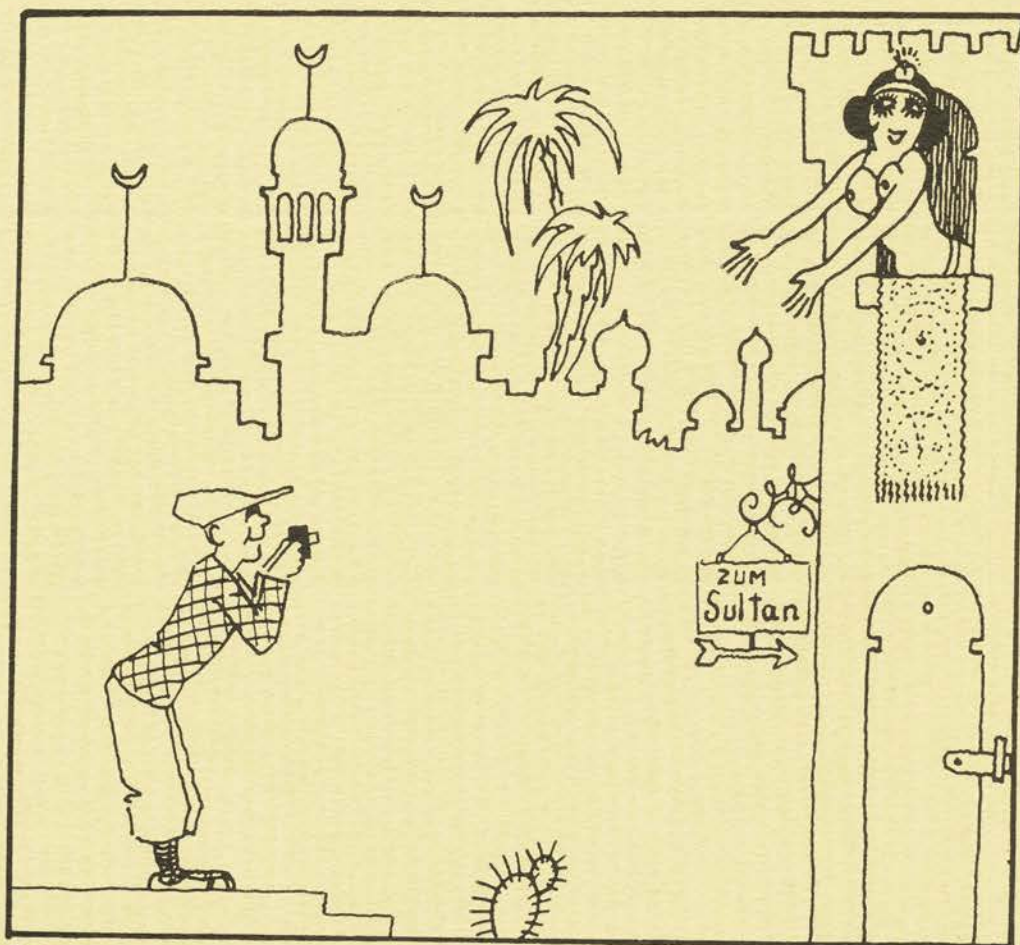
Udgivet med støtte af Kulturministeriets bevilling til de alment kulturelle tidsskrifter.

ISBN 0107-6329 Denmark.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab. No part of this publication may be reproduced in any form without prior permission in writing from the Copyright holder. Copyright D.F.S. All rights reserved under international Copyright Convention.

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

*Das Junge, Neue reizt Suleika.
"Komm," ruft sie, "Jüngling mit
der Leica!"* ~

PHOTOGRAFICA
NEW & SECOND HAND

SKINDERGADE 41, 1159 KBH K, 33 14 12 15